

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ, SOSYAL
BİLGİLER KAVRAMLARINI ÖĞRENME DÜZEYİ
(BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SEVİM GİRGİN

BALIKESİR, 2022

**T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ, SOSYAL
BİLGİLER KAVRAMLARINI ÖĞRENME DÜZEYİ
(BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SEVİM GİRGİN

TEZ DANIŞMANI

PROF. DR. KAMİLE GÜLÜM

BALIKESİR, 2022

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüzün Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı'nda 201912563005 numaralı Sevim GİRGIN'in hazırladığı "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Bilgiler Kavramlarını Öğrenme Düzeyi" konulu YÜKSEK LİSANS tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca 22/06/2022 tarihinde yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda tezin onayına OY BİRLİĞİ/OY ÇOKLUĞU ile karar verilmiştir.

Üye (Başkan): Doç. Dr. Selma GÜLEÇ

İmza

Üye (Danışman): Prof. Dr. Kamile GÜLÜM

İmza

Üye: Dr. Ögt. Üyesi Ahmet AKGÜN

İmza

.../.../...
Enstitü Onayı

ETİK BEYAN

Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kuralları'na uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

22/06/2022

İmza

Adı Soyadı

Sevim GİRGIN

ÖNSÖZ

Sosyal Bilgiler, bireylere haklarını, sorumluluklarını, etkin vatandaşlığı, yaşadığı yeri, tarihini, kültürünü, çevresiyle iyi bir iletişim kurabilmesini, devletini ve diğer devletlerle olan ilişkilerini öğreten bir derstir. Kısacası Sosyal bilgiler bize günlük hayatımızda sıkça karşılaştığımız nesnelere, olay ve olguları öğretir. Günlük hayatımızda da karşımıza çıkan bu olay, olgu ve nesnelere anlamak ve iyi bir şekilde öğrenebilmek için Sosyal Bilgiler dersinde geçen kavramların bilinmesi oldukça önemlidir. Bundan dolayı çalışmada kavram bilgisinin önemi ortaya koyulmaya çalışılmış ve Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının Sosyal Bilgiler kavramlarını bilme düzeyleri ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Bu çalışmanın Sosyal Bilgiler öğretmen adayları ile Sosyal Bilgiler öğretmenlerine kavramların ve kavram bilmenin ayrıca kavram öğretiminin ders ve günlük hayatımız için nasıl bir öneme sahip olduğu konusunda yardımcı olacağı düşünülmektedir.

“Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının, Sosyal Bilgiler Kavramlarını Öğrenme Düzeyi (Balıkesir Üniversitesi Örneği)” isimli bu çalışmayı beş farklı bölüm oluşturmaktadır. Çalışmanın ilk bölümünü problem durumu, problem, alt problemler, araştırmanın amacı, önemi, varsayımları ve sınırlılıkları yer almaktadır. İkinci bölümünde araştırmanın kuramsal çerçevesi ve alanla ilgili yapılan çalışmalara yer verilmiştir. Araştırmada kullanılan yöntem ve bu yönteme ait tüm açıklamalar çalışmanın üçüncü bölümünde yapılmıştır. Dördüncü bölümde araştırmadan sonucu elde edilmiş bulgular ve yorumlar yer almaktadır. Son bölümde ise sonuç ve öneriler yer almaktadır.

Çalışma boyunca bana yol gösterip, desteğini, bilgisini ve deneyimlerini hiçbir zaman esirgemeyen değerli bilim insanı ve sevgili danışmanım, Sayın Prof. Dr. Kamile GÜLÜM’e teşekkürlerimi sunarım.

Bana yüksek lisansa başlama cesareti veren ve desteğini hiç eksik etmeyen hocam Prof. Dr. Alaattin KIZILÇAOĞLU’na ayrıca birçok konuda bilgilerimi,

yardımlarını esirgemeyen hocalarım, Doç. Dr. Hakan ÖNAL, Dr. Öğr. Üyesi Ahmet AKGÜN ve Arş. Gör. Yusuf Erhan Bencamin ONGANER'e teşekkür ederim.

Eğitimim ve çalışmalarım boyunca bana destek olan başta değerli annem Rabia GİRGİN ve değerli babam İbrahim Ethem GİRGİN'e, ve diğer aile üyelerime teşekkür ederim. Ayrıca sevgili arkadaşlarım Gizem CEBE ve Büşra ALCAZ'a da çalışmam boyunca destek ve motivasyonları için teşekkür ederim.

BALIKESİR, 2022

SEVİM GİRGİN

ÖZET

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ, SOSYAL BİLGİLER KAVRAMLARINI ÖĞRENME DÜZEYİ (BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ)

GİRGİN, Sevim

Yüksek Lisans

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı

Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Kamile GÜLÜM

2022, 91 Sayfa

Bu çalışmanın amacı Sosyal Bilgiler öğretmenliği bölümünde okumakta olan öğretmen adaylarının Sosyal Bilgiler kavramlarını bilme düzeylerini ortaya koymaktır. Bu amaçla çalışma, tarama yöntemine göre tasarlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubu 2021-2022 eğitim ve öğretim yılı içinde Balıkesir Üniversitesi, Necatibey Eğitim Fakültesi, 1, 2, 3 ve 4.sınıfta öğrenim gören 151 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümü öğrencisidir. Çalışmanın verilerini toplamak için öğretmen adaylarına önce açık uçlu sorular halinde hazırlanan testle 100 Sosyal Bilgiler kavramının tanımı sorularak bir ön test uygulanmıştır. Elde edilen veriler doğrultusunda yeniden veri toplama aracı hazırlanmıştır. Bu veri toplama aracı ise 50 Sosyal Bilgiler kavramı doğru-yanlış testi şeklinde hazırlanmıştır. Hazırlanan “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kavram Bilgisi Testi” için yapılan güvenirlik, geçerlik çalışmaları kapsamında betimsel istatistik, madde güçlüğü, madde ayırt ediciliği ve madde analizinde yararlanılmıştır. Veri analizinde SPSS 21.0 paket program kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda öğretmen adaylarının kavram bilgisinde cinsiyete göre bakıldığında anlamlı farklılık olmadığı, sınıf düzeylerine göre değerlendirildiğinde anlamlı bir farklılık olduğu ortaya koyulmuştur. Ayrıca bazı kavramların öğretmen adaylarına kolay geldiği, bazı kavramları cevaplayamadıkları ve konu alanlarına göre kavram bilme düzeylerinde

anlamli farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Çalışmanın sonunda kavram öğretimi ile ilgili yapılabilecek çalışmalar için öneride bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler Kavramları, Kavram Öğretimi, Sosyal Bilgiler Öğretmen Adayları, Kavram Öğrenme, Sosyal Bilgiler Öğretimi.

ABSTRACT

**The learning level of social studies concepts of social studies prospective teacher's
(Example of Balikesir University)**

GİRGİN, Sevim

Department of Turkish and Social Studies Education

Department of Social Studies Teaching Department of Science

Advisor: Prof. Dr. Kamile GÜLÜM

2022, 91 Pages

The aim of this study is to determine the level of knowledge of pre-service teachers who are studying in the department of Social Studies about the concepts of Social Studies. For this purpose, the study was designed according to the scanning method. The research study group included 151 teacher candidates who are in Grade 1,2,3 and 4 in the 2021-2022 academic year in the Department of Social Studies, Necatibey Faculty of Education, Balikesir University, Turkey. In order to collect the data of the study, a preliminary test was applied to prospective teachers by first asking the definition of 100 Social Studies concepts with a test prepared in the form of open-ended questions. A new data collection tool has been prepared in accordance with the obtained data. In this data collection tool, 50 concepts of Social Studies have been created in the form of true false test. The reliability and validity studies conducted for the prepared "Social Studies Teacher Candidates' Concept Knowledge Test" were used in descriptive statistics, item difficulty, item distinctiveness and item analysis within the scope of the studies. In the analysis of the data, SPSS 21.0 Microsoft Excel programs were used. As a result of the research, there was no significant difference in the concept knowledge of Social Studies teacher candidates according to gender, and it was revealed that there was a significant difference according to class levels. In addition, it has been determined that some concepts are easy for prospective teachers, they cannot answer some concepts, and there are important differences in their level of concept knowledge

according to their subject areas. At the end of the study, suggestions were made for studies that could be done related to concept teaching.

Keywords: Social Studies Concepts, Concept Teaching, Social Studies Teacher Candidates, Concept Learning, Social Studies Teaching.

.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	iii
ÖZET	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar LİSTESİ	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ	xii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xiii
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Araştırmanın Problemi.....	2
1.1.1. Araştırmanın Alt Problemleri	2
1.2. Araştırmanın Amacı.....	3
1.3. Araştırmanın Önemi.....	4
1.4. Araştırmanın Varsayımları.....	4
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	5
1.6. Tanımlar.....	5
2. İLGİLİ ALANYAZIN.....	6
2.1. Kuramsal Çerçeve.....	6
2.1.1. Sosyal Bilgiler.....	6
2.1.1.1. Sosyal Bilgiler Tanımı ve Tarihçesi.....	6
2.1.1.2. Sosyal Bilgilerin Amaçları ve Önemi.....	10
2.1.1.3. Sosyal Bilgilerde Yetkinlikler, Beceriler ve Değerler.....	12
2.1.1.4. Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanılan Temel Yaklaşımlar.....	13
2.1.1.5. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanılan Strateji, Model, Yöntem ve Teknikler.....	14
2.1.1.6. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanılan Materyaller.....	21
2.1.2. Kavram	24
2.1.2.1. Kavram Nedir?.....	24
2.1.2.2. Kavram Öğrenme	27

2.1.2.3. Kavram Öğrenme Stratejileri.....	31
2.1.2.4. Kavram Yanılgıları	34
2.1.2.5. Sosyal Bilgilerde Kavram Öğretimi ve Önemi	36
2.1.2.6. Kavram Öğretim Teknikleri	37
2.2. İlgili Araştırmalar.....	49
3. YÖNTEM.....	59
3.1. Araştırmanın Modeli.....	59
3.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklerimi.....	60
3.3. Verilerin Toplanması.....	60
3.4. Veri Toplama Araçlarının Geliştirilmesi.....	61
3.5. Verilerin Analizi.....	64
4. BULGULAR VE YORUMLAR.....	67
4.1. Bulgular.....	67
4.2. Tartışmalar ve Yorumlar.....	78
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	79
5.1. Sonuçlar.....	79
5.2. Öneriler	82
KAYNAKÇA	84

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Belirtilen Yetkinlikler	12
Tablo 2. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Belirtilen Beceriler.....	13
Tablo 3. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Belirtilen Değerler	13
Tablo 4. Morterala'ya Göre Kavram Sınıflaması	26
Tablo 5. Kavram Oluşturma ve Kavram Kazanmanın Karşılaştırılması	29
Tablo 6. Taba'nın Kavram Öğretimi Stratejisi	32
Tablo 7. Türkiye'deki Göller ve Özelliklerini Gösteren Örnek Anlam Çözümleme Tablosu Çizimi	43
Tablo 8. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kavram Bilgisi Testi Betimsel İstatistikleri	67
Tablo 9. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kavram Bilgisi Testi Madde Güçlüğü ve Ayırt Ediciliği Bulguları	69
Tablo 10. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kavram Bilgisi Testi Madde Analizi Bulguları	71
Tablo 11. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kavram Bilgisi Testi Madde Analizi Bulguları	72
Tablo 12. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kavram Bilgisi Testi Puanlarına Ait Betimsel İstatistikler	73
Tablo 13. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kavram Bilgisi Testi Konu Alanlarına Ait Puanlar Arası İlişki	74
Tablo 14. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kavram Bilgisi Testi Puanlarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılması	75
Tablo 15. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kavram Bilgisi Testi Puanlarının Sınıf Düzeylerine Göre Karşılaştırılması.....	76

ŞEKİLLER LİSTESİ

- Şekil 1.** Sosyal Bilgiler Dersi 7.2.1. Kazanımına Ait Osmanlı Devleti'nde Yönetici Sınıfı Konusuyla İlgili Örnek Kavram Haritası Çizimi..... 38
- Şekil 2.** Sosyal Bilgiler Dersi 7.2.3. Kazanımına Ait Coğrafi Keşifler Konusuyla İlgili Örnek Balık Kılıcı Diyagramı Çizimi..... 39
- Şekil 3.** T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi 8.1.4. Kazanımına Ait Mustafa Kemal'in Katıldığı Savaşlarla İlgili Örnek Bilgi Haritası Çizimi 40
- Şekil 4.** Sosyal Bilgiler Dersi 5.3.1. Kazanımına Ait Ölçeklerine Göre Harita Çeşitleriyle İlgili Kavram Ağı Çizimi..... 41
- Şekil 5.** Kitle İletişim Araçlarını Gösteren Örnek Zihin Haritası Çizimi42
- Şekil 6.** Türk Kültürü ve Yabancı Kültürler İle İlgili Yapılandırılmış Grid Örneği..... 43
- Şekil 7.** Sosyal Bilgiler Dersi 6.3.1. Kazanımına Ait Coğrafi Konum Konusuyla İlgili Örnek Tanılayıcı Dallanmış Ağaç Çizimi..... 45
- Şekil 8.** Doğal Afetler Hakkındaki Kavram Karikatürü Örneği 46
- Şekil 9.** Mevsimler İle İlgili Kavram Bulmacası Örneği 47

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AÇT	: Anlam Çözümleme Tabloları
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
NCSS	: Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi
SPSS	: Sosyal Bilimler İstatistik Kurumu
TDA	: Tanılayıcı Dallonmuş Ağaç
Akt.	: Aktaran
Vb.	: Ve Benzerleri
n	: Örneklem/Gruptaki Örneklem Sayısı
%	: Yüzde
\bar{x}	: Ortalama
SS	: Standart Sapma
p	: Anlamlılık Düzeyi
t	: t Değeri
r	: Pearson Korelasyon Katsayısı

1. GİRİŞ

Sosyal Bilgiler, eğitim alanında ortaya çıkan bir kavramdır. Bu kavram sosyal bilimler arasındaki bilimsel ve kurumsal gelişmeleri eğitim süreci içerisinde disiplinler arası bir şekilde ele alarak bireyin toplum içinde gelişmesini ve yetişmesini amaçlar (Koçak, 1999).

Sosyal Bilgiler, hayatı anlamlandırmaya çalışan, yaşam ile iç içe olan, Sosyal Bilim dallarını öğrenci seviyesine göre düzenleyip bu bilim dallarının birçok kavramını bünyesine alan bir derstir (Ünal ve Er, 2017).

Sosyal Bilgiler Coğrafya, Tarih, Hukuk, Sosyoloji, Felsefe, Psikoloji, Antropoloji, Siyaset Bilimi ve Ekonomi gibi sosyal bilim dalları ile yurttaşlık, insan hakları ve demokrasi konularının bir bütün olarak ele alan disiplinler arası bir bakış açısıyla işlenmesi gereken bir derstir (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2018)

Bu bilgiye dayanarak Sosyal Bilgilerin konularını insan ve insan yaşamıyla ilgili olan sosyal bilimlerden ve konu alanlarından aldığını söyleyebiliriz.

Sosyal Bilgiler eğitimi tam olarak ne zaman başladı bilinmese de 20.yy.ın başlarında ilk kez bir ders olarak ABD’de öğretim programlarında okutulmuştur. Türkiye tarihinde ise ilk kez 1924 yılında ortaokul öğretim programına girerek Sosyal Bilgilerin yararlanmış olduğu Coğrafya, Tarih ve Yurttaşlık Bilgisi ayrı ayrı ders olarak okutulmaya başlanmış, 1967 yılında ise bu dersler birleştirilip Sosyal Bilgiler dersi olarak öğretim programımıza girmiştir. 1985 yılında ayrılarak Milli Coğrafya, Milli Tarih ve Vatandaşlık Bilgisi adını almış, 1997 yılında tekrar birleşerek Sosyal Bilgiler adını almış ve günümüze kadar gelmiştir (Erden, 1996; Sönmez, 1996; Güngördü, 2001).

Sosyal Bilgilerin tanımına ve tarihine baktığımızda, Sosyal Bilgilerin farklı sosyal bilim dallarından yararlandığını görmekteyiz. Bu her bilimin kendine özgü kavramları vardır. Sosyal Bilgileri anlamak, öğretmek ve dersin temel amaçlarını gerçekleştirebilmek için bu kavramların doğru bir şekilde öğrencilere öğretilmesi oldukça önemlidir (Kılıçoğlu, 2009).

Öğrencilere kavramları doğru bir şekilde öğretebilmek, önceki öğrenmelerinde edinmiş oldukları kavram yanılgıları tespit edip ortadan kaldırmak, bir öğretmenin sahip olması gereken bir beceridir. Öğretmenin bu beceriyi yerine getirebilmesi ise kendi edindiği bilgilere dayanır (Alkış, 2009; Özmen, 2015). Kısaca bir öğretmen ne kadar doğru kavram bilgisine sahip olursa, kavram öğretimi becerisini de o kadar geliştirecektir.

Araştırmanın bu ilk bölümü içinde problem durumu, problem cümlesi, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, varsayımlar, sınırlılıklar ve araştırmanın içinde sık kullanılan tanımların açıklamaları yer almaktadır.

1.1. Araştırmanın Problemi

Araştırmanın problem cümlesini “Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının, Sosyal Bilgiler kavramlarını bilme düzeyleri nedir?” ifadesi oluşturmaktadır.

Bu ana problem cümlesine ait alt problem cümleleri oluşturulmuştur.

1.1.1. Araştırmanın Alt Problemleri

1. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının kavramları bilme düzeyinde cinsiyete göre anlamlı fark var mıdır?

2. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının kavramları bilme düzeyinde sınıflara göre anlamlı fark var mıdır?

3. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının kavramları bilme düzeyinde konularına göre anlamlı fark var mıdır?

4. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarına göre en çok bilinen kavramlar hangileridir?

5. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarına göre en çok bilinen kavramlarda cinsiyete göre anlamlı fark var mıdır?
6. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarına göre en çok bilinen kavramlarda sınıflar arasında anlamlı fark var mıdır?
7. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarına göre en az bilinen kavramlar nelerdir?
8. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarına göre en az bilinen kavramlarda cinsiyete göre anlamlı farklılık var mıdır?
9. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarına göre en az bilinen kavramlarda sınıfa göre fark var mıdır?
10. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarına göre en az bilinen kavramlar hangi konu alanlarında dağılmıştır?
11. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarına göre en fazla bilinen kavramlar hangi konu alanlarında dağılmıştır?
12. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarına göre kavramların en çok bilinenenden en az bilinene sıralaması konu alanlarına göre nasıl dağılmaktadır?

1.2. Araştırmanın Amacı

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının, Sosyal Bilgilere ait kavramlarını doğru bilip bilememe düzeyini ortaya koymak, yapılan bu araştırmanın en temel amacıdır. Bu nedenle bu çalışmada amaç Sosyal Bilgilere ait kavram yanlışlarını ortaya çıkarmak değildir. Sosyal Bilgiler kavramlarını tam ve doğru olarak bilip bilmediklerini ortaya çıkarmaktır. Çünkü öğretmen adaylarının kavramı doğru olarak bilmesi, doğru olarak öğretebilmesinin temel koşuludur. Bu çalışmada kavramlar tamamen doğru veya tamamen yanlış olarak değerlendirilmiştir.

1.3. Araştırmanın Önemi

Sosyal Bilgiler, birçok sosyal bilim dalının öğrencilerin yaş seviyesine uygun olarak düzenlenmiş disiplinler arası bir ders olarak bilinmektedir.

Her sosyal bilim dalının kendine ait kavramı vardır. Bu durum Sosyal Bilgileri kavram açısından zengin bir hale getirmiştir. Bu kavramların öğretimi oldukça önemlidir.

Sosyal Bilgilerde kavramların doğru bir şekilde öğretimi, öğrencinin kendini, yaşadığı çevreyi ve dünyayı tanıması, anlaması, geliştirmesi gibi Sosyal Bilgilerin amaçlarını gerçekleştirmesini sağlamanın yanında öğrencinin akademik başarısını da arttıracaktır.

Kavram öğretimi doğru bir şekilde sağlanmadığı durumda öğrenci özellikle soyut bilgileri anlamlandıramayacak ve böylece kavram yanlışlarına düşüp, benzer kavramları birbirinden ayırt edemeyecektir. Bu durum hem Sosyal Bilgilerin anlaşılmasını hem de öğrencinin akademik başarısını olumsuz yönde etkileyecektir.

Bundan dolayı bu çalışmayla Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarına, Sosyal Bilgiler kavramlarını doğru bilmenin ne kadar önemli olduğunu ve kavram öğretiminde nasıl kolaylık sağlayacağı konusundan yol göstereceği düşünülerek yapılmıştır.

1.4. Araştırmanın Varsayımları

Araştırmanın ölçeğini cevaplayan Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının verilen soruları dürüst ve samimi bir biçimde cevapladıkları kabul edilmiştir.

Ölçeği cevaplayan Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının soruları doğru anladıkları varsayılmıştır.

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının kavramları bildikleri varsayılmıştır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Araştırmanın tarama aşaması 2020-2021 eğitim öğretim yılı ile sınırlıdır.
2. Araştırmanın uygulama aşaması 2021-2022 eğitim öğretim yılı ile sınırlıdır.
3. Araştırma Balıkesir Üniversitesi, Necatibey Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümü'nde okuyan 120 öğretmen adayıyla sınırlıdır.
4. Araştırma daha önceden belirlenen problem ve alt problemleri ile sınırlıdır.
5. Araştırma MEB 4, 5, 6, ve 7.sınıf Sosyal Bilgiler ile 8.sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitapları içerisinde seçilmiş 50 kavram ile sınırlıdır.
6. Araştırma, araştırmacı tarafından geliştirilen ölçekle sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Sosyal Bilgiler: Sosyal Bilgiler, özüne baktığımızda Coğrafya, Tarih, Arkeoloji, Ekonomi, Hukuk, Sosyoloji, Felsefe, Antropoloji, Psikoloji, gibi konusunu toplum ve dünya yaşamından alan sosyal bilimlerin, öğrencilerin yaş seviyesine göre disiplinler arası olarak düzenlenmiş hali olup ilköğretim programlarında yer alan bir öğretim programıdır (Demirezen, 2007).

Sosyal Bilimler: İnsan bilimi olarak da nitelendirilen; birey, toplum ve yaşantılarıyla ilgili incelemeler yapan disiplinlerin ortak adı. Tarih, coğrafya, Siyaset Bilimi, Arkeoloji, Antropoloji Psikoloji, Sosyoloji, Hukuk, Eğitim, Ekonomi, Etnoloji gibi bilimlere verilen genel ad (Bilgili, 2010).

Kavram: Eşyaları, olayları, insanları ve düşünceleri benzerliklerine göre gruplandırıp, diğer varlıklardan ayırt ettiğimiz düşünce birimini ifade eden kelimelerdir (Akşid, 2011).

2. İLGİLİ ALANYAZIN

2.1. Kuramsal Çerçeve

Bu bölümde çalışmanın kuramsal çerçevesi açıklanmıştır. Sosyal Bilgilerin tanımı ile tarihçesi, amaçları, değerleri, becerileri, yetkinlikleri, kavramları, temel yaklaşımları ve Sosyal Bilgiler öğretiminde kullanılan strateji, yöntem ve teknikler ile kavramın tanımı, özellikleri, sınıflandırılması, kavram öğrenme aşamaları, stratejileri, kavram yanlışları, kavram öğretim teknikleri ve Sosyal Bilgilerde kavram öğretimin önemi üzerinde durulmuştur.

2.1.1. Sosyal Bilgiler

2.1.1.1. Sosyal Bilgilerin Tanımı ve Tarihçesi

Sosyal Bilgiler bireylerin içinde yaşadıkları toplumun iyi bir vatandaşı olarak yetişmeleri için sosyal görüşlerini geliştirmeye çalışan, bireyin kendisine ve topluma karşı mesuliyetlerini fark ettiren, kendisini zihinsel ve karakter olarak toplum içerisinde kuvvetlendiren bir derstir (Moffatt, 1957).

Sosyal Bilgiler, çocukların toplumda yaşayabilmelerini kolaylaştırma maksadıyla bakış açıları kazandırmak için yakın çevreyi, dün, bugün ve gelecek çerçevesinde tanıtmayı amaçlamakta bunu yaparken de temelini insan ve yaşantısından alan, Tarih, Coğrafya, Sosyoloji, Psikoloji, Antropoloji gibi sosyal bilim alanlarının öğrenciye göre sadeleştirilmiş olarak aktaran bir derstir (Kısakürek ve Paykoç, 1987).

Sosyal Bilgiler, bireylerin yaşamları boyunca karşılaşılabilecek sorulara uygun cevaplar verebilmeyi, görebilecekleri olayları ve bu olaylardan ders çıkarmayı kısacası yaşamının yollarını öğrenmelerini, hayatları boyunca etkin

birer vatandaş olmayı öğrenmelerini amaçlayan, bunu yaparken de öğrenciyi aktif, öğrenmeyi kalıcı kılan stratejiler kullanan bir derstir (Savaş ve Ünüvar, 1999).

Sosyal Bilgiler, Tarih, Coğrafya ve yurttaşlık bilgisi gibi konuları programlarına ağırlıklı olarak alan, Ekonomi, Sosyoloji gibi sosyal bilim dallarını ilkökul düzeyine indirgenmiş bir şekilde vererek bireyi hayata hazırlama temeli üzerine oluşturulmuş bir derstir (Güngördü, 2001).

Sosyal Bilgiler, özüne baktığımızda Coğrafya, Arkeoloji, Tarih, Ekonomi, Antropoloji, Sosyoloji, Felsefe, Psikoloji, Hukuk gibi konusunu toplum ve dünya yaşamından alan sosyal bilimlerin, öğrencilerin yaş seviyesine göre disiplinler arası olarak düzenlenmiş hali olup ilköğretim programlarında yer alan bir öğretim programıdır (Demirezen, 2007).

Kabapınar (2019)'a göre Sosyal Bilgiler, sosyal bilimlerin pedagojik ilkeler doğrultusunda öğrenciler için basitleştirilmiş hali olup bilgiyi temele alarak çevresini anlamış ve evrensel değerlere sahip çıkan bir vatandaş profili oluşturmayı amaçlayan bir derstir.

Sosyal Bilgiler, hayatı anlamlandırmaya çalışan, yaşam ile iç içe olan, sosyal bilim dallarını öğrenci seviyesine göre düzenleyip bu bilim dallarının pek çok kavramını bünyesine alan bir derstir (Ünal ve Er, 2017).

Yapılan tanımlara göre birçok bilim insanının ortak görüşünü ele aldığımızda Sosyal Bilgilerin, sosyal bilimlerle insan bilimlerinin bilgilerinin kaynaştırıldığı küreselleşen dünyada akıl ve bilime dayalı düşünen, problem çözmesini bilen, aktif ve katılımcı vatandaşlar yetiştirmek amacıyla olan disiplinler arası bir çalışma olarak kabul edildiği söyleyebiliriz.

Tüm bu tanımlardan yola çıkarak Sosyal Bilgiler insanların “ nasıl hayatta kalırız, ne yeriz, ne içeriz, ne giyeriz?” gibi temel ihtiyaçlarına yönelik sorularına ve “kendimizi, kendimizden öncekileri nasıl tanırız, nasıl öğreniriz, bu bilgilerin kaynağı nedir?” gibi sorulara cevap verebilmek için ortaya çıkmış bir ders olduğunu da söyleyebiliriz. Fakat bu soruların ilk ne zaman, kimler tarafından sorulduğunu kesin olarak bilmiyoruz, dolayısıyla Sosyal Bilgiler eğitimi ilk defa ne zaman, nerede başladığını da kesin bir şekilde bilmemekteyiz (Sönmez, 1994).

Eski Mısır ve Perslerde Sosyal Bilgiler eğitimine rastlanmamış fakat toplumsal yaşamla ilgili bazı beceriler, belli başlı kişilere, belirli bir seviyede okutulup kazandırılmıştır. Dünya tarihinde ilk defa İsrail Devleti çocuklara milli tarih ve yurttaşlık bilgisi derslerini okutmuş, bunun dışında Çin’de yükseköğretimde Tarih, Antik Roma’da ise Tarih, Coğrafya, Hukuk ve Felsefe gibi derslerin Sosyal Bilgilerin temelini oluşturan sosyal bilimlerin eğitim sistemine girdiğini bilmekteyiz. Orta Çağ’da bu derslerin içerisi dini içeriklerle donatılmış, Rönesans, Reform döneminde, yeni ve yakın çağlarda ise din etkisinden kurtarılmaya çalışılmıştır. Condercet, ilk defa ilkokul ve ortaokul düzeyinde “*Sosyal Bilgiler*” adı altında bir dersin eğitim sistemine girmesini savunmuştur (Aytaç, 1972; Binbaşoğlu, 1982).

Amerika’da 1784 yılına kadar ahlaki eğitim içinde toplumla ilgili kurallar okutulmuş, Hıristiyanlık dini esası üzerinde durularak, Hıristiyan devletlerin üstün olduğu savunulmuştur. 1892 yılında Amerika Birleşik Devleti’nde milli toplum anlayışını oluşturabilmek için Ulusal Eğitim Konseyi tarafından Sosyal Bilgiler dersi hazırlanmıştır (Kaltsounis 1987). 1916’da Amerika’daki öğrenciler, Amerika Birleşik Devleti Ulusal Eğitim Derneği Komitesi’ne orta öğretimin sosyal bilgiler açısından yeniden düzenlenmesine yönelik bir rapor yazmışlardır. Toplanan ilk komite yurttaşlık ve sosyal bilimlere ortaklaşa değinen disiplinler arası bir yaklaşım üzerine odaklanılmasını önermiştir. Bunun üzerine Sosyal Bilgiler, vatandaşlık eğitiminin aktarılması, sosyal bilimler bilgisi ve yansıtıcı inceleme anlayışı temelleri üzerine kurulmuştur. 1921 yılında ise Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (NCSS) oluşturulmuştur. Bu konsey anaokulundan on ikinci sınıfa kadar sosyal bilgiler hakkında bilgilendirme, rehberlik yapma ve alanı destekleme için kurulmuş; ilk görevi ise sosyal bilgiler öğretim programının genişletilmesi olmuştur (Kottler ve Gallavan, 2013). 1960’lardan sonra dünyada her alanda yaşanan gelişmeler ve değişimler eğitime de yansımış, yeni öğrenme-öğretme yaklaşımları ortaya çıkmış böylece hem Sosyal Bilgilerin davranışlarını ve hedeflerini hem de içeriğinin tekrar oluşturulması gündeme gelmiştir. Bunun sonucunda önce tanıma-anlatma yaklaşımından kavramsal yaklaşımına sonra da karar verme sürecine geçilmiştir (Sözmez, 1994).

Türk eğitim tarihinde ise İslamiyet öncesinde insanların toplum içerisinde nasıl davranması gerektiği, devletin topluma, toplumun da devlete karşı yerine

getirmesi gereken sorumlulukları ve görevlerin, hükümdarların devlet işlerinde dikkat etmesi gereken vazifelerin neler olduğu, oluşturulmuş olan yazısız anayasa niteliği taşıyan *töre* ile halka aktarılmış, inanç sistemi ve gelenek görenek içerisinde halka verilmiştir. Bu bilgiye dayanarak İslamiyet öncesi dönemde sosyal bilgilerin kapsamına giren yuttaşlık, felsefe (bilgelik, iyilik vb.), ahlaki değerler (saygı, sevgi, hoşgörü vb.) ile ilgili kavramlar öğretilmiştir (Akyüz, 2005; Akyüz, 2007; Özmen, 2015).

Cumhuriyet döneminde 1926 yılından itibaren ilkokul 4 ve 5.sınıflarda “*iyi vatandaş yetiştirme*” düşüncesiyle Tarih, Coğrafya ve Yurt Bilgisi dersleri okutulmaya başlanmış, 1930’dan sonra hazırlanan programlarda “*bedence ve ruhça en iyi alışkanlıklara sahip olmak, Türk toplumuna ve cumhuriyetine uyumlu, faydalı bir vatandaş olup; milli, medeni ve insani fikir ve hislere sahip birer vatandaş olma*” düşüncesi eklenmiştir. 1948’de çocuklara milli kültürü aşlamak ve önemini kazandırmak için yeni ilkeler eklenmiştir. 1962 programında Coğrafya, Tarih, ve Yurt Bilgisi dersleri toplanıp “*Toplum ve Ülke İncelemeleri*” dersi konulmuştur. 1968 yılından itibaren ise programlarda bu dersin ismi Sosyal Bilgiler şeklinde değiştirilerek, günümüze kadar bu şekilde gelmiştir (Tekişik, 1976; Sönmez, 1996)

Cumhuriyet döneminde ortaokul programlarında 1924 yılından itibaren Tarih, Coğrafya dersleri yer almış; 1938 yılında aynı derslerin sadece isimleri değişmiş ve *Vatanı Malumat, Malumat-ı Vataniye, Yurt Bilgisi, Yurttaşlık Bilgileri* gibi isimler almışlardır. 1967 yılında bu dersler birleştirilerek *Sosyal Bilgiler* adı verilmiştir. 1985 programlarında *Sosyal Bilgiler* dersi kaldırılmış yerine *Milli Coğrafya, Milli Tarih ve Vatandaşlık Bilgileri* adında üç tane ders konulmuştur. Ancak 1997-1998 eğitim-öğretim yılı için bu dersler tekrardan Sosyal Bilgiler adı altında birleştirilmiş ve günümüze kadar bu şekilde gelmiştir (Sönmez, 1997; Güngördü, 2001).

2.1.1.2. Sosyal Bilgilerin Amaçları ve Önemi

Milli Eğitim Bakanlığı 2018 yılında düzenlenen Sosyal Bilgiler öğretim programında dersin amaçlarını şöyle açıklamıştır (MEB, 2018);

1. T.C. vatandaşı olarak milletini, yurdunu seven, haklarını bilip kullanabilen, sorumluluklarının farkında olup yerine getirebilen, millî bilinci olan bir yurttaş olarak yetişmek,

2. Atatürk ilke ve inkılaplarının, Türkiye Cumhuriyeti'ni kültürel, ekonomik ve sosyal alanlarda nasıl kalkındırdığını anlayıp laik, demokratik, millî ve çağdaş değerleri yaşatabilecek isteği olan vatandaşlar yetiştirmek,

3. Hukuk kurallarının herkese aynı derecede uyulması zorunlu olduğunu, tüm birey ve kuruluşların kanun önünde eşit haklara sahip olduğunu nedenleriyle birlikte bilen vatandaşlar yetiştirmek,

4. Türk tarihini ve kültürünü oluşturan temel unsur, olay ve olguları kavrayıp ulusal bilinci oluşturan kültürel mirasın geliştirilmesi ve korunması gerektiğinin farkında olup bunu kabul eden vatandaşlar yetiştirmek,

5. Yaşadığı çevre ve dünyanın genel coğrafik özelliklerini tanıyıp çevre ile insanın birbirini nasıl etkilediğini açıklayabilecek ayrıca mekân algılama becerilerini geliştirebilecek vatandaşlar yetiştirmek,

6. Doğal çevre ile kaynakların bir sınırı olduğunun farkında olup bundan dolayı çevre duyarlılığına sahip doğal kaynakları korumak için çalışan ve sürdürülebilir çevre anlayışını gözetten vatandaşlar yetiştirmek,

7. Bilgiye güvenilir ve doğru yoldan ulaşmayı bilen kişiler olarak eleştirel düşünebilen vatandaşlar yetiştirmek,

8. Milli kalkınmada ve milletlerarası ekonomik ilişkilerimizde ulusal ekonominin yerini anlayabilmek için ekonominin temel kavramlarını bilen vatandaşlar yetiştirmek,

9. Çalışmanın bireysel ve toplumsal yaşamdaki önemini bilen ve her mesleğin gerekli ve saygın olduğunu bilen vatandaşlar yetiştirmek,

10. Farklı dönem ve yerlere ait tarihi izleri sorgulayabilen bu sayede insan, nesne, olay ve olgular arası benzer ve farklı yönleri belirleyebilen, değişimi ve sürekliliği algılayabilen vatandaşlar yetiştirmek,

11. Bilimde ve teknolojideki gelişim sürecini ve bunun toplumsal yaşantıdaki etkilerini kavrayabilen böylece iletişim teknolojilerini ve bilgilerini bilinçli kullanabilecek vatandaşlar yetiştirmek,

12. Bilimsel düşünmeyi esas alıp bilgiye ulaşabilen, bilgiyi kullanırken ve üretirken bilimsel etiği gözeten vatandaşlar yetiştirmek,

13. Toplumsal ilişkileri düzenlerken ve karşılaştığı sorunları çözerken ana sosyal bilimlerin temel kavram ve yöntemleri ile iletişim becerileri kullanabilen vatandaşlar yetiştirmek,

14. Sosyal katılımın önemini farkında olan, toplumsal ve bireysel sorunların çözümü için düşüncelerini belirtebilen vatandaşlar yetiştirmek,

15. Yaşamını demokratik kurallara göre düzenleyebilmek için, demokrasi, insan hakları, laiklik, ulusal egemenlik, cumhuriyet gibi kavramların tarihi süreçlerini ve günümüzdeki Türkiye üzerindeki gücünü kavrayabilen vatandaşlar yetiştirmek,

16. Millî, manevi değerleri ile evrensel değerleri benimseyip bu şekilde erdemli insan olmanın önemini farkında olan ve erdemli insan olmanın yollarını bilen vatandaşlar yetiştirmek,

17. Dünya ve ülkesi ile ilgili konulara duyarlılık gösteren vatandaşlar yetiştirmek,

18. Özgür bir kişi olarak duygusal, fiziksel özelliklerinin; ilgilerinin, isteklerinin ve yeteneklerinin farkına varabilen bireyler yetiştirmek amaçlanmaktadır.

Bu amaçlar doğrultusunda Sosyal Bilgiler bireyleri iyi bir okuyucu olma, edindiği bilgileri yorumlama, iyi bir dinleyici olma, günlük ve güncel olayları takip etme, çeşitli bilgi kaynaklarını etkin bir şekilde kullanabilme, edindiği bilgiler üzerinde düşünme ve doğru karar verebilme, aldığı kararların arkasında durma gibi kişisel bakımdan geliştirmesi açısından önemli bir ders olduğunu söyleyebiliriz (Tekışık, 1976).

Diğer yandan Sosyal Bilgiler, her bireyin kendi kapasitesinin farkına varmasını, bu doğrultuda yaşamlarını şekillendirmelerini kısacası kendilerini gerçekleştirmelerinin yolunu açan bir derstir (Aykaç ve Başar 2005).

Ayrıca Sosyal Bilgiler, hızla değişen teknolojiler ve küreselleşen dünyada ortaya çıkan savaşlar, açlık, ekonomik krizler, işsizlik, küresel ısınma ve beraberinde getirdiği doğal afetler ile iklim değişiklikleri, bütün bunlardan etkilenen ve bozulmaya başlayan insani değerlerimizle birlikte ortaya çıkan toplumsal yaşantımızdaki bozulmalar gibi küresel sorunları görmek, üzerinde düşünmek, çözüm üretmek için bireylere fırsatlar tanıyan bir ders olmasıyla önemi ortaya koymaktadır (Kılıçoğlu, 2009).

2.1.1.3. Sosyal Bilgilerde Yetkinlikler, Beceriler ve Değerler

Milli Eğitim Bakanlığı 2018 sosyal bilgiler öğretim programlarında dersin kazanımlarıyla birlikte kazandırılması gereken yetkinlikler, beceriler, değerleri şu şekilde belirlemiştir;

Tablo 1: Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Belirtilen Yetkinlikler

1. Anadilde iletişim	5. Öğrenmeyi öğrenme
2. Yabancı dillerde iletişim	6. Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler
3. Matematiksel yetkinlik bilim/teknolojide temel yetkinlikler	7. İnisiyatif alma ve girişimcilik
4. Dijital yetkinlik	8. Kültürel farkındalık ve ifade

Kaynak :MEB. (2018). *Sosyal bilgiler öğretim programı (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6, 7. Sınıflar İçin)*. Ankara: MEB Devlet Kitapları.

Tablo 2: Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Belirtilen Beceriler

1. Araştırma	15. Kanıt kullanma
2. Çevre okuryazarlığı	16. Karar verme
3. Değişim ve sürekliliği algılama	17. Konum analizi
4. Dijital okuryazarlık	18. Medya okuryazarlığı
5. Eleştirel düşünme	19. Mekânı algılama
6. Empati	20. Öz denetim
7. Finansal okuryazarlık	21. Politik okuryazarlık
8. Girişimcilik	22. Problem çözme
9. Gözlem	23. Sosyal katılım
10. Harita okuryazarlığı	24. Tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama
11. Hukuk okuryazarlığı	25. Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma
12. İletişim	26. Yenilikçi düşünme
13. İş birliği	27. Zaman ve kronolojiyi algılama
14. Kalıp yargı ve önyargıyı fark etme	

Kaynak : MEB. (2018). *Sosyal bilgiler öğretim programı (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6, 7. Sınıflar İçin)* . Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

Tablo 3: Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Belirtilen Değerler

1. Adalet	10. Estetik
2. Aile birliğine önem verme	11. Eşitlik
3. Bağımsızlık	12. Özgürlük
4. Barış	13. Saygı
5. Bilimsellik	14. Sevgi
6. Çalışkanlık	15. Sorumluluk
7. Dayanışma	16. Tasarruf
8. Duyarlılık	17. Vatanseverlik
9. Dürüstlük	18. Yardımseverlik

Kaynak: MEB. (2018). *Sosyal bilgiler öğretim programı (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6, 7. Sınıflar İçin)* . Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

2.1.1.4. Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanılan Temel Yaklaşımlar

Sosyal Bilgiler öğretiminde kullanılan üç temel yaklaşım vardır (Barth ve Demirtaş, 1997).

Bunlardan birincisi vatandaşlık aktarımı olarak Sosyal Bilgiler öğretimidir. Bu yaklaşım öğretmeni merkeze alan, öğrencinin pasif olduğu bir yaklaşımdır. Öğretmen anlatıcıdır, öğrenci ise dinleyicidir. Vatandaşlık aktarımı olarak Sosyal Bilgiler öğretimin temel amacı, Sosyal Bilgiler dersinin öğrencilere kültürel mirası aktarması, milli değerlere önem vermesini, sorumluluk almasını, ideal bir öğrenci olmasını öğretmektir. Bunu yaparken de öğrencinin sorgulamadan, irdelenmeden öğrenmesi ve her ortamda uyumlu bir birey olmasını savunur (Öztürk, 2006; Kabapınar, 2019).

İkinci yaklaşım, sosyal bilim olarak Sosyal Bilgiler öğretimidir. Öğrenci merkezli olan bu yaklaşıma göre vatandaşlığın en iyi sosyal bilimlerle ilgili kavram, beceri ve değerlerin kazanılmasıyla olduğunu ve bunu da öğrencilerin bilgiye kendileri ulaşarak yani buluş yolu ile öğrenme yaparak kazanılacağını savunur. Öğrenciler birer küçük sosyal bilimci olarak görülerek konu alanıyla ilgili bilgileri edinirken kaynak ve kanıt tanınmaları, incelemeleri ve değerlendirme yaparken bunları etkin bir şekilde kullanmaları böylece farklı bakış açıları elde ederek bireysel görüş geliştirmeleri temel alınır. Öğretmenler ise bu süreç boyunca bir rehber olarak rol oynar (Erden, 1996; Kabapınar, 2019).

Üçüncü yaklaşım ise yansıtıcı inceleme olarak Sosyal Bilgiler öğretimidir. Bu yaklaşımda öğrenciler araştırma ve inceleme yöntemini kullanarak problem çözme ve bilimsel akıl yürütmeyi öğretmek, böylece öğrencilerin bireysel ve toplumsal problemleri tanıyıp, mantıklı bir şekilde düşünüp analiz ederek karara varmalarını sağlamak temel amaçtır (Barth ve Demirtaş, 1997; Öztürk 2009).

2.1.1.5. Sosyal Bilgiler Öğretimde Kullanılan Strateji, Model, Yöntem ve Teknikler

Öğrenme-öğretme sürecinin daha sağlam olabilmesi için eğitimde kullanılan pek çok strateji, yöntem ve teknik bulunmaktadır. Sosyal bilgiler öğretiminde yaygın olan kullanılan stratejileri, yöntemleri ve teknikleri şu şekilde sıralayabiliriz;

Sunuş Yoluyla Öğretim Stratejisi: Bu strateji, anlamlı öğrenmeler için öğrencinin yeni öğrendiği bilgilerle eski öğrenmeleri arasında bir bağ kurulması

gerektiğini ve bu bağın kurulması için öğretmenlerin bilgileri anlamlı ve planlı bir şekilde sunması, diğer yandan öğrencilerin de öğrenmeye istekli olması gerektiğini savunur. Bu stratejiye göre ders işleyen öğretmen, önce öğrencileri derse hazırlamalı sonrasında konuyu daha geniş bir şekilde ele almalıdır. Son aşamada ise öğrencilerin öğrendikleri bilgiler arasında benzerliklerin ve farklılıkların öğrenci tarafından fark edilmesi sağlanmalıdır (Erden, 1996).

Buluş Yoluyla Öğretim: Öğretmenin, öğrencilere kendileri öğrenecek bir ortam oluşturup, öğrencilere ipuçları verip yol gösterdiği, öğrencinin ise kendi gözlem, araştırma ve yapılan etkinliklere dayalı olarak bilgiye kendisinin ulaştığı adeta küçük bir araştırmacı, bilim insanı olduğu stratejidir. Bu stratejiyle öğrenen öğrenci bilgiyi kendisi işleyip yapılandırdığı için bilgi daha kalıcı ve daha işlevsel olmaktadır (Yaşar ve Gültekin, 2009; Kabapınar, 2019).

Araştırma-İnceleme Yoluyla Öğretim: Öğrenciyi merkeze alan bu öğretim stratejisine göre öğrencilerin problem çözme becerisi kazanması temel hedeftir. Bunun için öğrenciler araştırma-inceleme sürecine girerek kendilerine sunulan konu çerçevesinde problem çözme basamaklarına uyarak araştırmalarını tamamlar ve sonucunda sorunun çözümünü için çözüm yolları ortaya koyarlar (Demirezen, 2015; Kabapınar, 2019).

Yapılandırıcılık: Bu yaklaşım öğrenci merkezli olup öğretmen ise öğrencinin ilgisini çekmek, bilgiyi sorular sorarak, yeni bakış açısı kazandırarak öğrencilerin öğrenmesine yardımcı olur. Öğrenciler de öğretmenin rehberliğinde bilgileri ezbere değil yaşayarak, sorgulayarak, tartışarak ve araştırarak öğrenir. Öğrencilerin araştırıp, sorulara cevap bulabilmeleri için sınıflar da yapılandırılmalı ve çeşitli materyaller sınıflara yerleştirilmelidir (MEB, 2005; Senemoğlu, 2009).

Çoklu Zekâ Kuramı: Bu kurama göre zekâ tekil değil çoğul bir boyuta sahiptir. Her birey tüm zekâ boyutlarına sahip bir şekilde doğar ve bunların kimisi

zamanla iyileşebilir ya da körelebilir. Buna bağlı olarak bireylerin öğrenme şekillerinde de farklılıklar meydana gelir. Bu kuram bireysel farklılıklara dayanarak ders işlenirken farklı yöntem ve tekniklerin kullanılmasını öne sürer.

Çoklu zekâ kuramına göre zekâ türleri şu şekildedir;

Sözel/Dilsel Zekâ: Daha çok bireyin dili etkili kullanmasıyla ilgili zekâ türüdür.

Bedensel/Kinestetik Zekâ: Bireyin vücudunu ve hareketlerini etkili kullanabilmesiyle ilgili zekâ türüdür.

Sosyal /Bireylerarası Zekâ: Bireyin iletişim yeteneği ile ilgili zekâ türüdür.

Müzikal/Ritmik Zekâ: Bireylerin beste yapma, enstrüman çalma, ritim becerisi vb. yetenekleri ile ilgili zeka türüdür.

Matematik/ Mantıksal Zekâ: Daha çok mantıksal düşünme, sayılar, örüntüler, problemler, hipotezler, bulmacalar vb. kavramlarla ilgili becerileri yapabilme ile ilgili zekâ türüdür.

Öze Dönük/ Bireysel Zekâ: Bireyin kendini tanıma, yapabileceklerinin farkında olmasıyla ilgili zekâ türüdür.

Görsel Zekâ: Nesnelerin görüntüsünün zihinde etkili bir şekilde canlanması ve bunun somutlaştırılması ile ilgili zekâ türüdür.

Doğa Zekâsı: Doğada bulunan canlıları, doğayla ilgili kavramları tanıma sınıflandırma yeteneği ile ilgili zekâ türüdür.

İş Birlikli Öğrenme: Öğrenciler küçük gruplar halinde ayrılarak ortak bir amaç doğrultusunda birbirlerine yardım ederek hem kendi hem de grup arkadaşının öğrenmesini en üst düzeyde sağlamayı temel alan yöntemdir. Bu yöntemle öğretim yapılırken her öğrencilerin kendi başına başarıya ulaşamayacağını bilmesi ve arkadaşlarının öğrenmesinden de kendini sorumlu tutarak birbirlerine yardımcı olarak çalışma sonunda ortak bir ürün koymaları beklenir (Ün Açıkgöz, 1992).

İş birliği öğrenme farklı şekillerde uygulanabilir. Bunlar (Kasap, 1996);

Öğrenci Takımları ve Başarı Bölümleri: Öğrencilerin takım halinde öğrenmeleri için yapılan çalışmalardır. Öğrencilerin seviyesi tespit edilir, takımlar

oluşturulur, öğrenciler takım halinde çalışır, çalışma sonunda sınav olur, bireysel puan alır, baştaki seviyelerini aştığı oranda takımına puan kazandırır.

Ayrılıp Birleşme: Sınıf gruplara ayrılır, dersin konusu grubun üye sayısına bölünür, her üye konunun bir parçasını çalışır. Sonrasında diğer grupta aynı konu parçasını çalışan öğrencilerle bir araya gelir ve tartışma yaparlar. Tartışma sonrasında tüm öğrenciler ilk baştaki grubunun yanına dönüp öğrendiklerini paylaşır. Çalışmanın son aşamasında herkes bireysel sınav olur.

İşbirliği-İşbirliği: Sınıf tartışması yapılır, öğrenciler ilgi ve meraklarına göre gruplara ayrılır. Sonra konu alt konulara ayrılarak öğrenciler bu konulara hazırlanır ve sınıfa sunarlar. Sonunda öğretmen ve öğrenciler sunuları ve her bir üyenin bireysel katkılarını değerlendirir.

Birleştirilmiş İş Birlikli Okuma ve Kompozisyon: Okuma, yazma ve dil becerilerinin öğretilmesi amacıyla ilköğretimin üst sınıflarında uygulanan tekniktir.

Grup Araştırması: Bu tekniğin amacı iki dilli öğrencilerin düşünme becerilerini geliştirmektir.

Takım-Oyun-Turnuva: Takımlar oluşturulur, öğrenciler diğer takımlardaki öğrencilerden kendisiyle aynı düzeyde olan üyelerle yarışır. Elde ettikleri puanlar kendi takımlarına eklenir ve kazanan öğrenci bir üst düzeydeki turnuvaya katılır (Gelici ve Bilgin, 2011).

Anlatım: Tüm sınıf düzeyinde kullanılan öğretmen merkezli, en yaygın kullanılan geleneksel bir yöntemdir. Bu yöntemi kullanan öğretmenler dersin başında öğrenciyi güdüler, sonra konuyu anlatır/açıklar, konuyu özetleyerek dersi bitirir. Bu yöntemin, bir konu ilk kez anlatılırken kullanılması, kalabalık sınıflarda rahat kullanılması, kolay ve ekonomik olması, zamanlamanın iyi kullanılabilmesi gibi yönlerden avantajları varken konunun uzun sürmesi halinde dersi sıkıcı kılması, öğrencilerin sürekli pasif olmasından dersin tek yönlü işlenmesi ve buna bağlı olarak iletişim eksikliği olması, sadece alt düzey bilişsel öğrenmelerde kullanılmasından dolayı dezavantajlıdır (Tok, 2008).

Soru-Cevap: Öğretmenin herhangi bir konuyla ilgili öğrencilere bazı sorular sorması ve öğrencilerden aldığı cevapları eleştirerek öğretimi gerçekleştirdiği tekniktir (Büyükkaragöz, 1997).

Benzetim: Benzetim, öğrencilerin kendine verilen rolü, kişinin gerçek hayattaki davranışlarına uygun bir şekilde oynadığı bir tekniktir. Bu teknik uygulanırken gerçeğe uygun bir model/ortam hazırlanarak öğrencinin kendini gerçek durumda hissetmesi sağlanır (Erden, 1996).

Rol Oynama: Öğrencinin kendisine verilmiş olan rolü, kendi yorumuyla birleştirerek oynaması esasına dayanan tekniktir. Böylece öğrencinin empati becerisi gelişirken diğer yandan dersin konusunu yaşayarak öğrenmiş olur (Erden, 1996; Özcan, Mirzeoğlu, Gökhan , & Özdamar, 2016).

Drama: Bir metne bağlı olmadan, katılımcıların deneyimleri, yaşantıları, özgün düşünceleri ve bilgilerine göre doğaçlama olarak canlandırdıkları oyundur (San, 1999). Bu yöntemi kullanmak öğrencilerin empati yapma becerisi, bir problem karşısında çözüm üretme becerisi kazanmasını sağlarken diğer yandan konunun içeriğini keşfetmesini ve kazanımın gerektirdiği becerileri de kazanmasını sağlar (Akhan & Demirezen, 2015)

Altı Şapkalı Düşünme: Bu teknikte temel amaç öğrencilerin problemler karşısında çözüm üretme, yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmektir. Tekniği uygularken altı farklı renkte şapka kullanılır. Her renk ayrı bir duyguyu temsil eder. Beyaz renkli şapka, bilgileri tarafsız bir şekilde ortaya koymayı; kırmızı renkli şapka, sevgi, korku, kıskançlık, nefret gibi duyguların yansıtılmasını; siyah renkli şapka, problemle ilgili riskleri ve tehlikeleri vurgulayarak eleştiri yapmayı; sarı renkli şapka, olumlu ve yapıcı eleştiriler yapmayı; yeşil renkli şapka, yaratıcılığın ön plana çıkıp ortaya yeni fikir, ürün konmasını; mavi renkli şapka sunulan bütün bilgileri birleştirerek çözüme ulaşmayı simgeler. Böylece

öğrencilerin kendi düşünceleri dışında farklı bakış açılarını öğrenmeleri ve çok yönlü düşünme becerileri geliştirilmiş olur (Savaş, 2007).

Tartışma: Öğretmenin yöneticiliğinde iki ya da daha fazla bireyin bir konuya açıklık getirmek için karşılıklı olarak birbirlerine görüşlerinin ve düşüncelerinin aktarıldığı yöntemdir. Amaç bilgilerin kalıcılığını arttırmak ve öğrencileri düşünmeye yönlendirmektir. Böylece öğrenciler eleştirel düşünme, etkili dinleme, etkili konuşma, soru sorma, hızlı cevap verme, analiz etme ve değerlendirme becerileri kazanır.

Tartışma yönteminin farklı teknikleri vardır. Bunlar;

Forum: Belli bir konuda uzmanlaşmış ve değişik görüşlere sahip kişilerin biraraya gelerek dinleyiciler önünde fikirlerini tartışmalarıdır. Bu teknikte dinleyiciler de görüşlerini paylaşıp konuşmacılara soru sorabilirler.

Münazara: Öğrencilerin iki gruba ayrılarak belirli konu üzerinde zıt görüşleri tartıştıkları ve sonucunda kazananın jüri tarafından seçildiği tartışma tekniğidir.

Büyük Grup Tartışması: Bu teknik, öğretmenin konu hakkında bir tartışma açması ve bütün sınıfın tartışmaya katılmasıyla gerçekleşir. Amaç bütün öğrencilerin etkileşimini sağlamaktır.

Küçük Grup Tartışması: Öğrencilerin 4-6 kişilik heterojen gruplara bölünerek kendi aralarında konuyu tartışıp ulaştıkları sonucu sınıftaki diğer kişilerle paylaştıkları tekniktir. Amaç tüm öğrencilerin tartışmaya etkin bir şekilde katılmalarıdır.

Zıt Panel: Öğrencilerin iki gruba ayrılarak bir grubun soru sorduğu diğer grubun ise cevapları verdiği tekniktir. Genellikle daha önce işlenmiş bir konunun tekrarını yapmak için kullanılan bu teknikte gruplar belirlendikten sonra 10-20 dakika öğrencilerin hazırlık yapması için beklenir ve süre sonunda uygulama yapılır.

Sempozyum: Bilgi şöleni olarak da bilinen bu teknik, öğrencilerin ya da dinleyici grubunun karşısında belli bir konu üzerinde araştırma yapmış bir araştırmacı ve ya bilim insanının çalışmalarını açıklamasıdır.

Açık Oturum: Bir başkanın yöneticiliğinde güncel bir olayın dinleyiciler önünde farklı bakış açılarına sahip olan kişilerce tartışılıp karara bağlandığı tekniktir. Bu teknikte dinleyiciler tartışmaya katılamazlar.

Seminer: Alanında uzman ya da belli bir konuda araştırma yapan kişilerin araştırma sonuçlarını raporlaştırarak uzman kişiler önünde sunması ve sunu üzerinde tartışılmasıdır.

Kollegyum: Bu teknikte dinleyicileri temsil eden bir öğrenci grubu ve bir de konuyla ilgili, alanında uzman kişilerden oluşan bir grup vardır. Öğrenci grubu soruları sorar uzman grup ise soruları cevaplandırır.

Workshop: Alanında uzman kişilerin belirli bir yerde toplanarak kısa bir zamanda belli bir konu üzerinde derinleme bilgi toplayıp sorunlar üzerinde tartışarak çözüm ürettikleri tekniktir.

Örnek Olay: Gerçek hayatta olmuş ya da olabilecek problem olaylar sınıfa getirilerek öğrencilerin olayın nedenlerini ve sonuçlarını her boyutuyla ele alıp bir çözüme ulaşmalarıyla gerçekleştirilen öğretim yöntemidir. Bu yöntemin amacı öğrencilerin yaratıcı düşünme, yorumlama, analiz edip değerlendirme ve problem çözebilme gibi becerilerini geliştirmektir.

Beyin Fırtınası: Belirli bir süre içerisinde seçilen lider kontrolünde bir problem ya da konu hakkında öğrencilerin görüşlerinin alınıp not edildiği, etkinlik sonunda bütün fikirlerin ortaya konularak tartışıldığı ve bir ana fikre ulaşılmaya çalışıldığı bir tekniktir. Beyin fırtınası tekniğinde öğrencilerin hızlı düşünmek, karar vermek ve fikir üretme becerilerini geliştirmek temel amaçtır (Taşpınar, 2013).

İstasyon: Sınıf gruplara ayrılır ve sınıfa üç tane istasyon kurulur. Her istasyona farklı bir konu verilir ve her grup belli bir süre sırayla bu istasyonlara uğrayarak bir önceki grubun yaptığı çalışmaların devamını getirir. İstasyonlarda belirlenen konularla ilgili afiş, slogan, resim, şiir, öykü vb. çalışmalar yapılır (Tangülü, 2015).

Konuşma Halkası: Sınıfın oturma düzeni daire olacak şekilde düzenlenir. Öğrenciler rastgele oturtulur ve konuşma kuralları herkesin rahatlıkla görebileceği bir yere yazılır. Sonrasında bir öykü anlatılır veya okunur, canlandırma izlenir, bir olay açıklanır ya da bir resim incelenir. Son olarak öğrenciler sırayla kendilerini öyküdeki, canlandırmadaki, olaydaki veya resimdeki bir kişinin yerine koyarak öğretmenin sorduğu “Sizce ne düşünüyor?” , “ Sizce nasıl hissetmiştir?” gibi sorulara cevap verirler. Her tur, bir sorunun cevabı verilerek bu yöntem kullanılır.

Eğitsel Oyunlar: Öğrenilmiş olan bilgilerin geliştirilmesini ve rahat bir ortam içerisinde yeniden üzerinden geçilmesini sağlayan öğretim tekniğidir. Yeni kelimelerin ve kavramların öğretilmesi, öğrencilerin hatalı çalışma alışkanlıklarının düzeltilmesi ve öğrenilen bilgilerin kalıcılığının sağlanmasında kullanılabilir (Yıldızlar, 2009).

2.1.1.6. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanılan Materyaller

➤ Görsel Araçlar

Modeller

Nesneler

Sergiler

Koleksiyonlar

Minyatürler

Fotoğraflar

Tablolar

Kartpostallar

Krokiler

Planlar

Haritalar

Mevsim Şeridi vb.

➤ **Sembolik ve Grafiksel Araçlar**

Tarih Şeridi

Afiş

Karikatür

Atlas

Küre

Harita

Diyagram

Yazı Tahtası

Grafik vb.

➤ **Ses ve Film Kaynaklı Araçlar**

Radyo

Televizyon

Film

Teyp

➤ **Web 0.2**

Baamboozle

Bitmoji

Blogger

Canva

Edpuzzle

Google Formlar

Kahoot

Nearpod

Padlet

Wordwall vb.

2.1.2. Kavram

2.1.2.1. Kavram Nedir?

Kavramlar sözlük anlamıyla, bir şeyden çıkarılan anlam, mana (Benekçi, 2005); bir söz ya da sözcüğün bildirdiği anlam, zihindeki soyut ve somut tasarımı (Aydoğan, 2011); bir nesnenin veya düşüncenin zihindeki soyut ve genel tasarımı, mefhum, fehva, konsept, nosyon (TDK, 2019) olarak tanımlanır.

Sözlük anlamlarından farklı olarak birçok araştırmacı kavramı farklı şekillerde tanımlamışlardır. O tanımlardan bazıları şöyledir;

Ülgen (2001) kavramı, farklı olgular ile objelerin değişebilen ortak özelliklerinin insan zihninde temsili olan bir kelimeyle ifade edilen değişken bilgi yapısı şeklinde tanımlamıştır.

Kaptan (1999)'a göre kavram, insanlar, olaylar, varlıklar, ve düşünceler benzerlikleri göz önünde bulundurularak gruplandığında gruplara verilen addır.

Gemici (2008)'e göre kavramları, bilgilerin yapı taşı ve tek bir kelime ile herkesin zihninde aynı şekilde canlanan soyut tasarım olarak açıklamıştır.

Yel (2009)'e göre kavram, kişilerin tecrübeleri sonucu edindiği fikirlerdir.

Kavramlar, bireyin düşünmesinde etkili olan zihinsel araçlardır. Sosyal ve fiziksel dünyayı anlamamızı ve çevremizle doğru bir şekilde iletişim kurmamıza yardımcı olur (Yıldızlar, 2009).

Alkış (2009)'da kavramlar için bireyin zihninde bir etiket altında bulunan bilgi kümeleri; tanımlayıcı, ayırt edici özellikleri bulunan bir nesne, bir süreç veya olgu olarak tanımlamalar yapmıştır.

Alipaşa (2010)'de, deneyimlerimiz sonucunda çevremizdeki olayları, objeleri, canlı cansız her şeyi benzer ve farklı yönlerini dikkate alarak gruplandırıp başka varlıklardan ayırt edip zihnimizde

oluşturduğumuz düşünce birimleri ya da herhangi bir nesne veya varlıktan söz edildiğinde bireyin zihninde oluşan ilk çağrışımdır gibi farklı tanımlar yapmıştır.

Senemoğlu (2011:511)'e göre kavramlar, kişinin düşünmesini sağlayan zihinsel temel araçlardır. Benzer nesnelere, insanları, olayları fikirleri, gruplamada kullanılan bir kategoridir.

Sağlamer (1983:16) kavramların kelime anlamından daha geniş bir anlam taşıdığını öne sürerek kavramları “*belli ortak özellikleri bulunan bir sınıf ya da grup ya da etkinliğe uygulanan somutlamalardır*” şeklinde tanımlamıştır.

Kavramların Özellikleri

Ülgen (2001) kavramların özelliklerini şu şekilde sıralamaktadır;

- Objeler, olay vb. öğelerin algılanan özellikleri her bireyde farklı olabilir.
- Kavramlar insanların deneyimlerine göre zaman içerisinde değişebilirler.
- Bütün kavramların orijinali mevcuttur.
- Kavramların kimi özellikleri, birden çok kavramın ortak özelliği olabilir.
- Kavramlar, objeler ve olayların doğrudan gözlemlenebilen aynı zamanda dolaylı olarak da gözlemlenebilen özellikleriyle oluşmaktadır.
- Kavramların birden fazla boyutu vardır.
- Kavramlar kendi içine, niteliklerine uygun olarak belirlenen belli başlı kriterlere göre gruplanabilir.
- Kavramlar dil ile ilgili olup sözcüklerle ifade edilir.
- Kavramların özellikleri de kavramlardan oluşur.

Kavramların Sınıflandırılması

Kavramlar incelendiğinde temel olarak zihinde oluşma biçimlerine göre “somut” ve “soyut” şeklinde olmak üzere ikiye ayrılır.

Birçok eğitimci kavramları özelliklerine göre farklı şekillerde sınıflandırmışlardır. Gagne kavramları somut-soyut olarak ayırmış, Vygotsky ise spontan kavramlar ve bilimsel kavramlar olarak ayırmıştır (Tokcan, 2015).

Morterala kavramları dört farklı boyutta sınıflandırmıştır;

Tablo 4: Morterala'ya Göre Kavram Sınıflaması

Sınıflama Temelli	Kavram Çeşitleri
Somutluk durumuna göre	Somut (deniz, kalem) Soyut (hürriyet, sevgi)
Öğrenildiği ortama göre	Formal (okul öğretim programı) İnformal (okul dışı)
Belirleyici özelliklerine göre	Tek boyutlu (sandalye) Çok boyutlu (demokrasi) İlişkisel (büyük/küçük)
Öğrenme durumuna göre	Eylemsel (pinpong oynama) Simgesel (bilgisayarda pinpong maçı izleme) Sembolik (pinpong hakkında dergi okuma)

Kaynak: Tokcan, H. (2015). *Sosyal bilgilede kavram öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.

Kimi eğitimciler kavramları bir öğrenme biçimi olarak görmüş ve öğreniş yollarına göre algılanan, betimlemeli ve kuramsal kavramlar şeklinde üç gruba ayırmışlardır (Tokcan, 2015).

Algılanan kavramlar, bireylerin duyu organları aracılığıyla çevreden edindiği; betimlemeli kavramlar, insanların dış dünyadaki varlıklar ve olaylarla doğrudan etkileşim sonucunda anlam verdikleri kavramlar; kuramsal kavramlar ise insanların dış dünyayla doğrudan etkileşimiyle anlamlandırmadığı ama zihinsel operasyonlar sonucu anlamlandırdığı kavramlar olarak tanımlanır (Alipaşa, 2010)

Morgan (1977: 58) kavramları “*belli bir uyarıcının bir ya da daha fazla özelliğinin soyutlanmasıdır*” şeklinde tanımlamış ve bu tanıma dayalı olarak

kavramlar basit, birleşimli, ayrışimli ve ilişkisel kavramlar olarak dört farklı başlıkta sınıflandırılmıştır. Basit kavramlarda sadece tek bir özellik soyutlanırken birleşimli kavramlarda birden daha çok nitelik bir arada kullanılabilmektedir. Ayrışimli kavramların açıklanması ise kavramın farklı özellikleri olduğu ve bu özelliklerden herhangi birinin o kavramı tanımlaması şeklindedir. İlişkisel kavramlara baktığımızda bir olayın iki ögesi arasında ilişkinin derecesini belirler şeklinde tanımlanabilir.

2.1.2.2. Kavram Öğrenme

Öğrenme genel anlamıyla çevresel şartların değişmesine bağlı olarak kişinin davranışlarında da ortaya çıkan değişimlerdir. Kavram öğrenmeye uyarıcıları sınıflayarak, hafızada değişik bilgiler oluşturmaktır (Ülgen, 2001). Kavram öğrenme, bir kavramı bireyin zihninde oluşturmak için yapılır (Polat ve Çalış, 2019; Şahin, 2000).

Kavram öğrenme, bir konunun öğretiminde ilk ve en önemli basamaklarından biridir (Candan ve Koçer, 2013). Bu bakımdan kavram öğretimi bir kavramın adını öğrenmekten daha ileri olarak bir konunun temelini öğrenmek olduğunu söyleyebiliriz. Bu açıdan bakıldığında kavram öğretimi ürün ve süreç olarak iki boyutta incelenmiştir (Ülgen, 2004).

Ürün Olarak Kavram Öğrenme

Kavram öğrenmeye davranışçı yaklaşımla bakıldığında bireyin kavram ile ilgili doğrudan gözlemlenebilen davranışlarının sözel bir şekilde ifade etmesi, bilişsel yaklaşım açısından bakıldığında ise bellek sürecindeyken öğrenmiş olduğu bilgileri hatırlayarak zihninde yeniden yapılanmasıdır (Tokcan, 2015).

Süreç Olarak Kavram Öğrenme

Davranışçı yaklaşıma göre bireylerin uyarıcı ve tepki arasında bir bağ kurmasıyla kavram öğrenimi gerçekleşir. Bilişsel yaklaşım ise bireyin ilgili

kavramların tamamını ele alarak bir anlam ağı kurması, ilkeler oluşturup ve şema geliştirmesiyle kavram öğrenmenin gerçekleştiği savunulur (Tokcan, 2015).

Kavram Öğrenme Aşamaları

Ülgen (2001)' e göre birey dünyaya geldiğinde kavram öğretimi başlar, okula başladığında ise planlı bir şekilde kavram öğretimi gerçekleşir. Hangi yöntemle kavram öğrenilse de ilk olarak kavram oluşturma aşamasından, sonrasında kavram kazanma aşaması sonucunda kavram öğrenimi gerçekleşir.

Kavram oluşturma aşaması: Varlıkların ve olguların gözlemlenip aralarındaki benzerlikler tespit edilerek genelleme yapılması sürecidir (Koçmar, 2017)

Kavram kazanma aşaması: Kavram kazanma aşaması oluşturulmuş olan kavramın uygun kurallar ve ölçülerle sınıflara ayırma sürecidir.

Kişi kavramları geliştirirken zihninde genelleme, ayırım ve tanımlama süreçlerinden geçirir.

Genelleme Süreci: Üzerinde durulan varlıkların ortak niteliklerine bağlı bir şekilde ortak bir başlıkta toplanması, sonrasında ise bu alt başlığa bir isim verilmesi olarak tanımlanır.

Ayırım Süreci: Varlıkların ve olayların birbirlerinden farklı niteliklerini bulma sürecine denir, buna kısaca genellemenin tersi diyebiliriz.

Tanımlama Süreci: Bir kavramın kelimelerle anlatılmasıdır. (Şahin, 2000).

Tablo 5: Kavram oluşturma ve kavram kazanmanın karşılaştırılması

Kavram oluşturma	Kavram kazanma
Yöntem açısından	
Örneklerden benzer özellikleri bütünleştirmeyi gerektirir. Genelde, tümevarım yöntemi niteliği taşır.	Kurallara göre gruplamayı gerektirir. Tümdengelim yöntemi niteliğini taşır.
Bilgiyi işleme açısından	
Birey benzer özellikleri seçme ve bütünleştirmede bir strateji geliştirebilir. Bu strateji öğretimle değiştirilemez. Daha çok bireyin kapasitesine dayalıdır. Ancak bilişsel süreçlerdeki gelişmeler kavram oluşturmaya kolaylaştırır.	Kuralları öğrenme ve uygulama, uygun bir öğretimle gerçekleşebilir. Yine uygun bir öğretimle uygun kuralı seçme ve uygulama stratejisi geliştirilebilir.
Sözcükler (terimler) fazla önem taşımazlar.	Sözcükler kavramların incelenip gruplanmasında büyük önem taşır.
İlgiyi odaklaştırmayla formlaştırılır, bellekte orijinal kavramlar olarak saklanır.	İşlemsel kurullarla kritik özellikler formlaştırılır. Ondan çıkan anlamla kritik özelliklerin bir sınıfı, kavramsal bilgi olarak kodlanır.
Gelişim dönemi açısından	
Daha çok okulöncesi dönemde kavram oluşturmada önem kazanır, yaşam boyu devam eder.	Daha çok formal eğitimde –okul döneminde- aşamalı olarak organize edilmiş eğitim programlarında üst düzeydeki kavramların öğrenilmesinde önem kazanır.

Kaynak: Ülgen, G. (2001). *Kavram geliştirme*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Kavram öğrenmenin genel şeklinde dört aşamalı düzey bulunmaktadır. Bu aşamaları en alttan en üst düzeye doğru şöyle açıklayabiliriz (Senemoğlu, 2011: 514-518).

1. Somut Düzey;

- *Objenin algılanabilen çevresine dikkat etme,*
- *Objeyi diğer objelerden ayırt etme,*
- *Ayırt edilebilen objeyi, aynı kapsam ve durumda bir başka zamanda da gördüğünde hatırlama.*

2. Tanıma Düzeyi;

- *Objenin algılanabilen çevresine dikkat etme,*
- *Objeyi diğer objelerden ayırt etme,*
- *Ayırt edilen objeyi hatırlama,*
- *Genelleme yapılan objeyi hatırlama.*

3. Sınıflama Düzeyi;

- *Objenin bir sınıfına ilişkin en az iki örneğin çok belirgin olmayan özelliklerine dikkat etme,*
- *Her bir örneği, örnek olmayanlardan ayırt etme,*
- *Ayırt edilen örnekleri hatırlama,*
- *Farklı bir kapsam ve durumda karşılaşılan her bir örneğin aynı örnek olduğu genellemesine varma,*
- *Aynı sınıfa ait en az iki örneğin eşdeğer olduğu genellemesini yapma,*
- *Genellemeyi hatırlama.*

4. Soyut Düzey;

Bu düzeydeki zihinsel işlemler iki grupta toplanmaktadır.

Tümevarım İşlemleri;

- *Tanımlanan özellikleri ve/ya da özelliklerle ilgili kuralları denenceleştirme ,*
- *Denenceleri hatırlama,*
- *Örnekleri ve örnek olmayanları kullanarak denenceleri değerlendirme,*
- *Kavram, henüz sınıflama düzeyinde öğrenilmişse kavramın tanımını yapma,*
- *Eğer sınıflama düzeyinde öğrenilmemişse kavramı anlama,*
- *Kavrama ait örnekleri ve örnek olmayanları, kavramın belirlenmiş özelliklerinin varlığı ya da yokluğu bakımından analiz etme*

Alma İşlemleri;

- *Kavramın adı, kavramın tanımı, kavrama ait örnek ve örnek olmayanların resimsel ve sözel betimlemeleri de dahil olmak üzere sunulan bilgiyi özümseme,*
- *Bilgiyi hatırlama,*
- *Kavrama ait örnekleri ve örnek olmayanları kavramın belirlenmiş özelliklerinin varlığı bakımından analiz etme.*

Şimşek (2006)'e göre kavram öğrenmede üç öğrenme hatası vardır.
Bunlar;

- Genelleme hatası;
Aşırı genelleme
Yetersiz genelleme
- Ayırt etme güçlüğü
- Yanlış kavramsallaştırma

2.1.2.3.Kavram Öğrenme Stratejileri

Kavram öğrenmeyle ilgili birçok farklı stratejiler ortaya atılmıştır.
Bunlardan bazıları şu şekildedir;

Martorella'nın Kavram Analizi Stratejisi

Martorella, kavram öğretimi yaparken öğretmenlerin şu aşamalara göre öğretim yapmasını savunmuştur(Mortorella 1998);

- Kavram adı verilmesi
- Kavram tanımının yapılması
- Kavramın belirleyici özelliklerinin verilmesi
- Kavramın belirleyici olmayan özelliklerinin verilmesi
- En iyi örneklerin verilmesi
- Diğer kavramlarla ilgili örneklerin verilmesi
- Kavrama örnek olmayan örneklerin verilmesi

Klausmeir'in Kavram Oluşturma Modeli

Kavram oluşumunun düzeyleri sırasıyla şu şekildedir (Klausmeir, 1992);

- Somut düzey
- Tanıma düzeyi
- Sınıflama düzeyi
- Formal düzey

Merrill-Tennyson Kavram Kazanımı Statejisi

Tümdengelimsel bir yaklaşım içeren bu stratejiye göre kavram öğretimi sırasıyla şu şekilde yapılmalıdır;

- Kavram tanımı verilmeli,
- Açıklayıcı sunum yapılmalı,
- Alıştırmalar yapılmalı,
- Test edilmeli.

Ayrıca Merrill, öğretmen kavram öğretimi yaparken, kavram adı, kavramın tanımı, kavrama ait üst sınıf kavram-türsel kavram-alt sınıf kavramı, kavramın ayırt edici özellikleri ve kavramın örneği olan içerik öğelerini öğrenciye vermesi gerektiğini savunur (Merrill, 1983).

Hilde Taba'nın Kavram Öğretimi Stratejisi

Tablo 6: Taba'nın Kavram Öğretimi Stratejisi

Aşama	Zihinsel Süreçler	Yöneltilcek Sorular
I. Sayma ve Listeleme	Fark/Türetme	Ne görüyorsun (işitiyorsun, not ediyorsun)?
II. Gruplama	Ortak özellikleri belirleme, ayırma	Bu resimde neler görüyor? (belirleme soyutlama) Hangileri birlikte gruplanabilir? Hangi ölçütlere göre gruplanabilir?
III. İsim verme ve Kategorileme	Örnekler arasındaki hiyerarşik sırayı belirleme	Bu gruplara ne ad verilebilir? (hiyerarşik sırayı belirleme) Hangileri hangi ad altında toplanabilir?

Kaynak: Tokcan, H. (2015). *Sosyal bilgilerde kavram öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.

Joyce ile Weil'in Kavram Kazanımı Stratejisi

Bu stratejiye göre kavram öğretimi yapılırken izlenmesi gereken sıra şu şekildedir (Joyce ve Weil 1996);

- Kavramla ilgili ipucu sunmak
- Kavrama örnek olacak ve örnek olmayacak örnekler sunmak
- Öğrencilerden kavramla ilgili ek örnekler ve örnek olmayan örnekler istenmek
- Öğrencilerden kavramın adını söylemelerini/tahmin etmelerini istenmek
- Öğrencilerden kavramı tanımlamalarını istemek
- Öğrencilerin örnekler ve kavram arasındaki ilişkiyi tartışması için sınıf tartışması düzenlemek

Kavram Öğretiminde Tanımlama Yöntemi

Yel (2006)'e göre tanımlama yöntemi, kavram gelişimine katkıda bulunur. Tanımlama yapmanın birden fazla yolu vardır ve tanımlama yapabilmek için bazı yönerge ve sorular vardır. Bunlar;

- Kavramı uygulama ile açıklamak,
- Kavramı göstermek,
- Kavramlar arası benzerlikleri kullanmak,
- Kavramın tanımını sözlükten bulmak.

Michaelis ve Garcia'nın Kavram Öğretimi Stratejisi

- Tanımlamak/Açıklamak
- Örnek olan ve örnek olmayanları ayırt etmek
- Listelemek ve gruplamak, isimlendirmek
- Araştırma yapmak ya da problem çözmek
- Öğrenme aktivite çeşitlerini sağlama k(Michaelis ve Garcia, 1996).

2.1.3.4.Kavram Yanılgıları

Yazıcı ve Samancı (2003)'e göre, herhangi bir kavramın bilinen ve kabul edilen tanımından tamamen değişik olarak algılanmasına kavram yanılgısı denilir.

İnel, Balım ve Evrekli (2009)'da kavram yanılgıları, öğrencilerin önceden edinilmiş bilgilerinin, bilimsel olarak kabul edilmiş bilgilere ters düşmesi veya bilişsel şemalar arasında kurulmuş yanlış ilişkiler olarak ifade edilmiştir.

Bireyin kabul ettiği fakat becerileri sergilerken kaynak olarak kullanmış olduğu yanlış kavramlara veya kavramsallaştırmalara kavram yanılgısı denir (Meşeci, Tekin, ve Karamustafaoğlu, 2013).

Kavram Yanılgılarının Özellikleri

Kavramların çeşitli ortak özellikleri bulunmaktadır. Bu özellikleri şu şekilde sıralayabiliriz;

Öğrenciler derse çok fazla ve çeşitli kavram yanılgılarıyla gelirler.

Cinsiyet, yetenek, yaş ve kültürel yaşantı gibi faktörlerden bağımsız ortaya çıkabilirler.

Öğrenciler testteki soruları doğru cevaplasalar bile kavram yanılgıları devam edebilir.

En azından geleneksel yöntemlerle bile giderilemeyecek kadar inatçı olan birçok kavram yanılgısı bulunmaktadır.

Öğretim süreci boyunca öğrencilerde var olan kavram yanılgıları yeni verilen bilimsel kavramlarla çok fazla bir şekilde etkileşerek istenmeyen olumsuz sonuçlar oluşturabilir.

Öğrenciler kimi olgular için çelişkili kavram geliştirebilirler.

Birçok yetişkin ve öğretmenler de kavram yanılgılarına sahiptirler.

Öğrencilerin geçmişteki karmaşık kişisel deneyimleriyle ortaya çıkmışlardır.

Berberinde alternatif inanışlar ortaya çıkartabilirler (Fisher, 1985).

Kavram Yanılgılarının Nedenleri

Kavram yanılgıları oluşma zamanına göre ele alındığında iki şekilde karşımıza çıkar. İlki kavramla ilgili öğretime başlamadan oluşan ve öğrencilerin kısıtlı bilgileri ile deneyimlerinden yola çıkarak mantık yürütmeye çalışmaları sonucu ortaya çıkan kavram yanılgıları vardır. Diğer ise okulda veya okul dışında öğretim süreci içerisinde yapılandırdıkları ve kavramların yanlış anlaşılması, yorumlanması, öğrencilerin ön bilgilerinde eksiklikler olması, kullanılan öğretim metotlarının konuya uygun olmaması, az zamanda çok bilgi öğrenilmeye çalışılması gibi durumlarda ortaya çıkan kavram yanılgılarıdır (Committee on Undergraduate Science Education, 1997).

Kavram yanılgıları oluşum nedenlerine göre sınıflandırıldığında;

- Ön yargıya dayalı kanılar sonucu ortaya çıkan kavram yanılgıları,
- Bilimsel olmayan inançlar sonucunda ortaya çıkan kavram yanılgıları,
- Kavramsal yanlış anlamalardan dolayı ortaya çıkan kavram yanılgıları,
- Dilden kaynaklanan kavram yanılgıları,
- Doğal olaylara veya olgulara dayalı ortaya çıkan kavram yanılgıları,

olarak sıralanabilir (Committee on Undergraduate Science Education, 1997).

Kavram Yanılgılarını Düzeltme Yolları

Kavram yanılgılarını düzeltmek oldukça zordur, belli bir süreç gerektirir. Bu süreçte öğretmenler şu adımları takip etmelidirler (Güneş, 2007);

İlk başta kavram yanılgılarının neler olduğu tespit edilmelidir.

Daha sonra öğrenciler için sınıf tartışması oluşturularak her öğrencinin kendinde olan kavram yanılgılarıyla yüzleşmesi sağlanmalıdır.

Son olarak uygun bilimsel yaklaşım, yöntem ve modeller kullanılarak öğrencilerin bilgileri yeniden yapılandırması ve özümsemesi için yardımcı olunmalıdır.

2.1.2.5. Sosyal Bilgilerde Kavram Öğretimi

Tüm derslerde de olduğu gibi Sosyal Bilgiler dersinin de öğretimi planlı ve sürdürülebilir bir şekilde yapılabilmesi için o dersin öğrenme alanlarına ait kazanımlarının öğrencilere kazandırılması gerekmektedir. Kazanımların kolay ve kalıcı öğrenilebilmesi için her kazanıma ait kavramlar bulunmaktadır. Bu kavramların doğru ve kalıcı olarak öğrenilmesi oldukça önemlidir. Çünkü kavramların öğrenilme düzeyleri, öğrencilerin eğitim ortamına girdikten sonraki öğrenme düzeylerindeki gelişimi ortaya koymaktadır (Girgin, 2006).

Bunun dışında Sosyal Bilgiler dersine ait kavramlara hâkim olmak, öğrencilerin sosyal problemleri çözebilmelerine yardımcı olmaktadır (Erden, 1996).

Kısacası Sosyal Bilgiler dersine ait kavramların doğru ve kalıcı bir şekilde öğrenilmesi/öğretilmesi öğrencilerde hem akademik başarıyı artırır hem de sosyal problemlere karşı daha duyarlı ve çözüm odaklı yaklaşımlarına yardımcı olduğunu söyleyebiliriz.

Bunlardan dolayı Sosyal Bilgiler dersinde kavram öğretimine önem verilmelidir.

Kavram öğretimi yapılırken öğrenciye görelilik, basitten karmaşığa, somuttan soyuta ve yakından uzağa gibi eğitimin temel ilkelerine dikkat edilmelidir. Ayrıca kavramların yapısı, öğrencilerin gelişim özellikleri, öğrencilerin sözcük dağarcığı, öğrencilerin ailesinin sahip olduğu sosyo-ekonomik durumu, okulun ortamı ve sağlayabileceği imkânlar ile öğretmenin özellikleri gibi faktörler kavram öğretimini etkilediği için kavram öğretimi yapılırken bu faktörler dikkate alınmalıdır.

Kavram öğretimi yapılırken genel olarak iki yöntem kullanılmaktadır. Bu yöntemlerden ilki sunuş yöntemidir. Bu yöntem, tündengelimsel bir model olup öğrencilerin ön bilgilerinin olmadığı durumlarda kavram öğretimini kolaylaştırır. Bu yöntemi kullanırken öğretmenler, öğrenciye kavramı anlatan sözcükleri ve kavramın sözel tanımını verir daha sonra tanımın anlaşılması ve kavramın ayırt edilebilmesi için kavrama ait örnekler ile ait olmayan örnekler vererek, kavramın sağlama basamağını oluşturur.

Diğer yöntem buluş yoluyla öğretim yöntemidir. Bu yöntem tümevarımsal olup var olan olgulardan hareket ederek önce kavramın örnekleri öğretmen tarafından öğrenciye verilir. Öğrenciler bu örneklerden kritik ve ortak özellikleri ayırt ederek farklı örnekleri ayırt eder ve bir genelleme oluşturur (Yel, 2009).

2.1.2.6. Kavram Öğretim Teknikleri

Kavram Haritaları

Herhangi bir konu ile ilgili kavramları ve kavramlar arasındaki ilişkileri grafiksel biçimde gösteren, öğrencilerin kavramları ne şekilde algılayıp sentezlediğini anlamak ve bu kavramla ilgili olarak ön kavramlar ile alternatif kavramları belirlemek ve kavramsal anlamlarını değerlendirmek için kullanılan iki boyutlu şemalardır (Kaya, 2013).

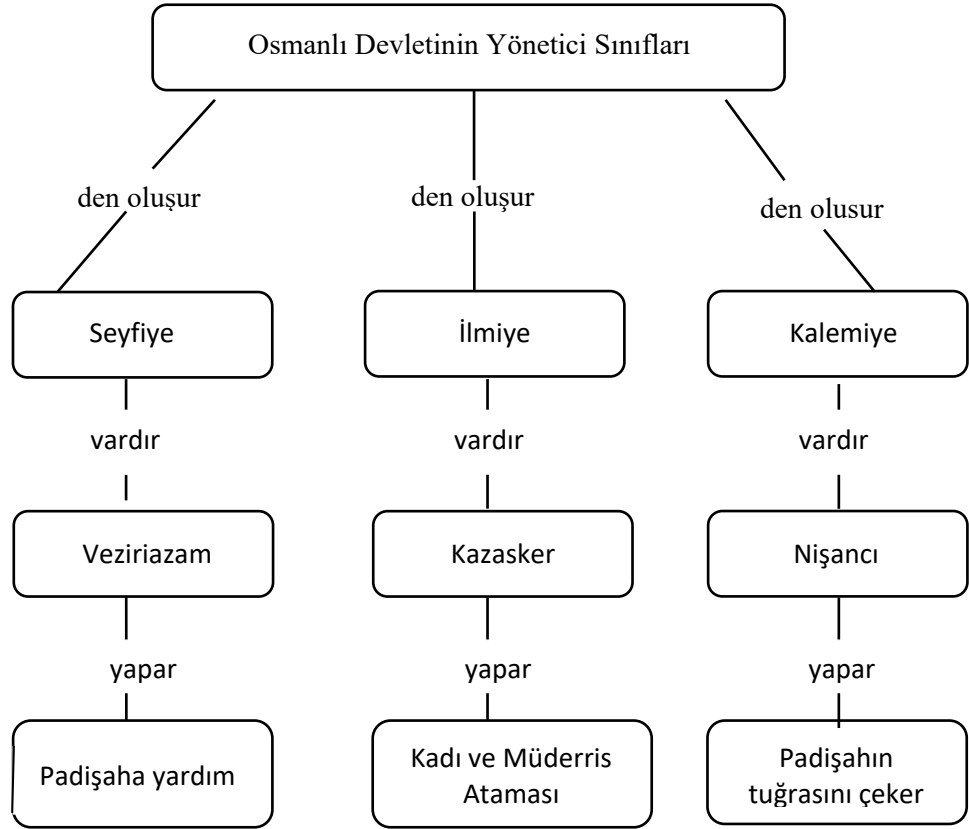
Kavram haritaları geliştirilirken şu aşamalar takip edilir;

- Önce konuyla ilgili kavramlar kağıdın bir kenarına yazılır.
- Yazılan kavramlardan en genel veya en üst kavram kağıdın en başına kutucuk içerisine yazılır.
- En üste yazılan kavrama ait bir alt kavramlar hemen aşağısına yeni kutucuklar çizilerek içerisine yerleştirilir.
- Ana kavramdan alt kavramlara doğru oklar çizilerek ihtiyaca göre “içerir” veya “olabilir” gibi bağlantı sağlayacak ifadeler okların yanına yazılır.
- Bu şekilde hiyerarşik bir düzen oluşturacak şekilde her kavram sadece bir kez yazılarak kavram haritası oluşturulur (Aydın ve Balım, 2007).

Düzenlenmesine göre kavram harita çeşitleri şöyledir (Tokcan, 2015):

- **Örümcek Harita:** Konunun temel kavramını tanımlamak için kullanılan örümcek haritaları, temel kavramın haritanın merkezine yerleştirilerek, uç kısımlarına doğru alt kavramların yer almasıyla oluşturulmuş kavram haritası türüdür.

- **Akış Çizgisi (Flow Chart):** Bir fikrin ya da olayın akışının sunulduğu kavram haritası türüdür.
- **Hiyerarşik Kavram Haritası:** En temel kavramın haritanın en üstüne yerleştirilerek diğer kavramların ise önem sırasına göre yerleştirildiği kavram haritası türüdür.
- **Zincir Kavram Haritası:** Ana kavramın en üste yerleştirilerek diğer kavramların aşağıya doğru “çeşididir” , “ örnektir” gibi kelimelerle ilişkilendirilerek oluşturulduğu kavram haritalarıdır.
- **Sınıflama Haritası:** Bilgilerin sistematik olarak sınıflandırıldığı kavram haritalarıdır.

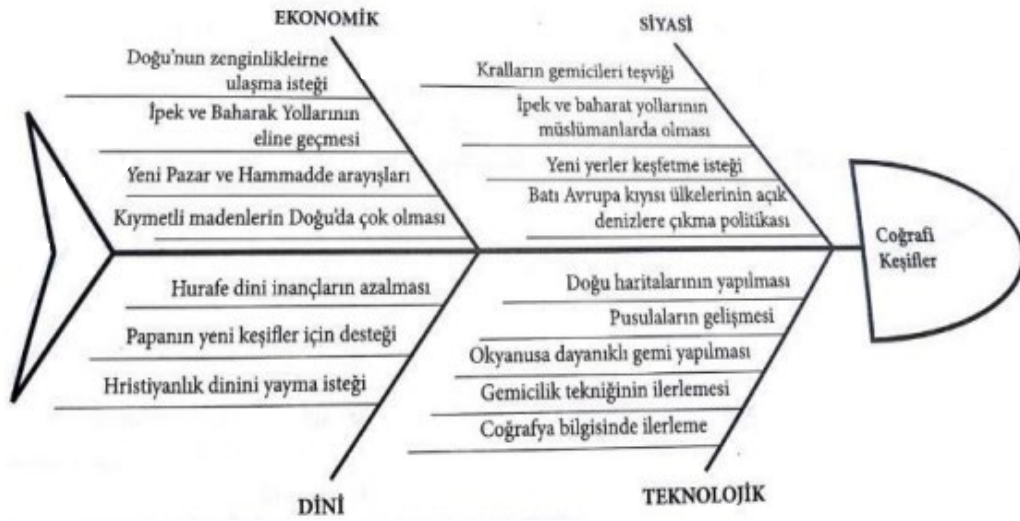
Şekil 1: Sosyal Bilgiler Dersi 7.2.1. Kazanımına Ait Osmanlı Devletinde Yönetici Sınıfları Konusuyla İlgili Önek Kavram Haritası Çizimi

Kaynak: Tokcan, H. (2015). *Sosyal bilgilerde kavram öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi

Balık Kılıcı

Balık kılıcı tekniği herhangi bir problemin neden ve alt nedenlerini bir bütün olarak öğrencilere kazandırılması amacıyla kullanılan bir tekniktir. Bu tekniği uygularken ilk önce problem tanımlanır, probleme neden olan faktörler yapılandırılmamış beyin fırtınası tekniğiyle belirlenir ve son olarak diyagram çizilerek neden ve alt nedenler diyagrama yerleştirilir.

Diyagram oluşturulurken kağıdın orta kısmına yatay bir biçimde balığın omurgasını temsil edecek şekilde ok çizilir ve sağ tarafına baş sol tarafına kuyruk çizilir. Baş kısmına konu başlığı yazılır. Ortaya çizilen okun üzerine 45°lik açı ile yeni oklar çizilir ve üzerine ana nedenler yazılır. Ana neden oklarından yeni oklar çizilerek alt nedenler yazılır (Tok, 2008).

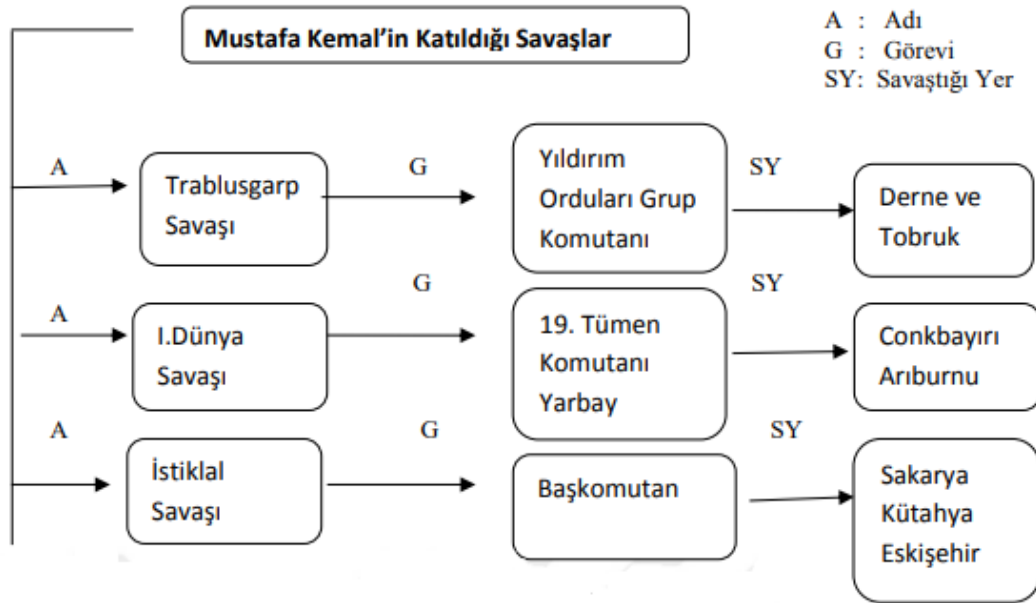
Şekil 2: Sosyal Bilgiler Dersi 7.2.3. Kazanımına Ait Coğrafi Keşifler Konusuyla İlgili Örnek Balık Kılıcı Diyagramı Çizimi

Kaynak: Tokcan, H. (2015). *Sosyal bilgilerde kavram öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.

Bilgi Haritaları

Bilgi haritaları bir konu içerisindeki bilgilerin, kavramların arasındaki ilişkileri gösterecek bağların bulunduğu iki boyutlu grafiklerdir. Hücre adı verilen kutucukların içerisine yetiştirilen kavramların birbirine oklarla bağlanmasıyla oluşturan bilgi haritalarının faydalarını şöyle sıralayabiliriz;

- Öğrencilere bilgiler arasındaki ilişkileri göstermek,
- Yeni bilgiyle eski bilgi arasında bağ kurmalarını sağlamak,
- Dersin başında kullanarak konuyla ilgili öğrencilerin bilişsel yapılarını oluşturmak,
- Dersin sonunda kullanmak ise öğrencilerin ders boyunca kazandığı davranışların tekrar edilmesini sağlamak (Erden, 1996).

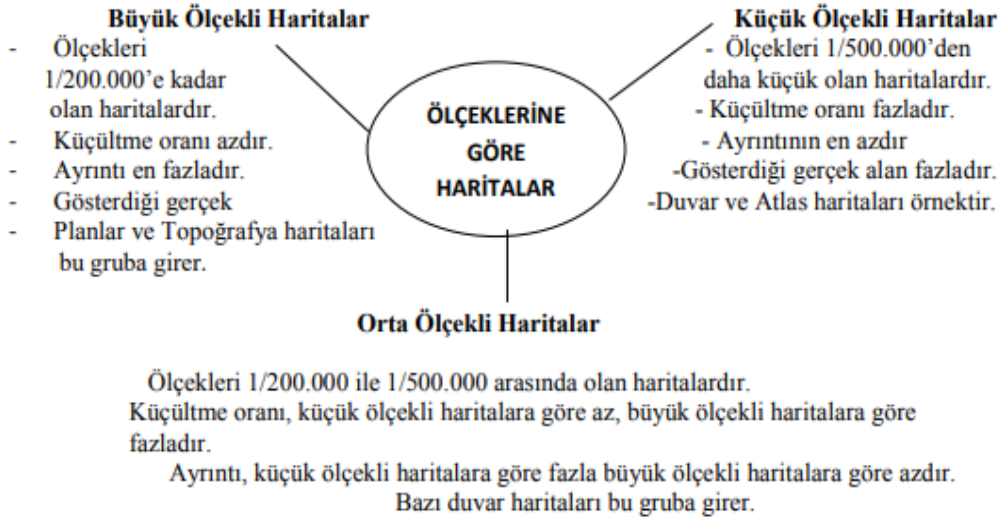

Şekil 3: T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük 8.1.4. Kazanımına Ait Mustafa Kemal'in Katıldığı Savaşlarla İlgili Örnek Bilgi Haritası Çizimi.

Kaynak: Tokcan, H. (2015). *Sosyal bilgilerde kavram öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.

Kavram Ağları

Bu teknik öğrencilerin ön bilgilerini harekete geçirmek, yeni kavramlar geliştirmek, öğrenilen kavramlar arasında ilişkileri fark ettirmek, zihinde var olan kavramları yeniden düzenlemek gibi amaçlarla kullanılır. Öğretmenler bu tekniği uygularken ilk olarak tahtanın merkezine konunun ana kavramını ya da cümlesini yazar, sonrasında öğrencilerden ana kavramla ilgili kelimeler söylemelerini ister. Arkasından öğrencilerin söylediği kelimeleri anlamlarına göre veya aralarındaki ilişkiye göre gruplandırılmalarını ister. Kelime grupları belirlenip tahtaya yazılır ve öğrencilerden bu gruplara isim vermesini ister. Grup isimleri de belirlendikten sonra kavram ağını çizer. Kelimelerden gruplara uygun olmayanlar kavram ağının altına çizgi çekilerek altına sıralanır. Bu şekilde kavram ağı tamamlanmış olur (Kaptan, 1999).

Şekil 4: Sosyal Bilgiler Dersi 5.3.1. Kazanımına Ait Ölçeklerine Göre Harita Çeşitleri Konusuyla İlgili Örnek Kavram Ağı Çizimi.

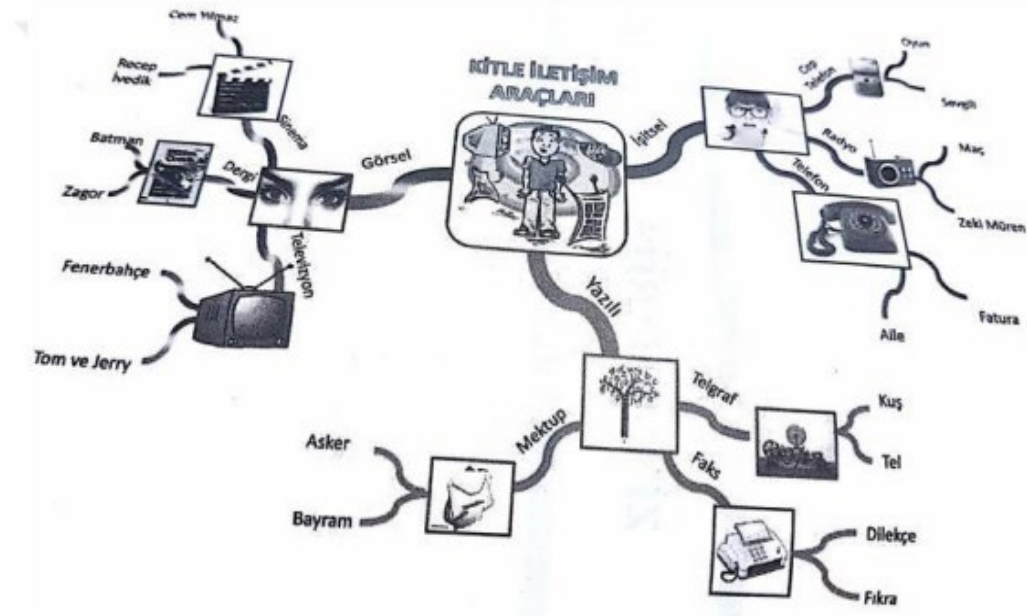
Kaynak: Tokcan, H. (2015). *Sosyal bilgilerde kavram öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.

Zihin Haritası

Zihin haritaları “Özellikle hafıza, yaratıcılık, öğrenme ve her türlü beyin işlevine uygun, görsel, bütüncül bir grafik düşünme aracıdır (Buzan ve Buzan, 2015:31) .” şeklinde tanımlanmıştır.

Zihin haritası oluşturulurken görsel kullanımı ve renkli kalem kullanımına dikkat edilmelidir. Çünkü renkler ve şekiller zihnimiz için iyi birer hatırlatıcıdır. Buna dikkat ederek zihin haritası şu şekilde oluşturulur:

Önce boş bir kağıdın ya da tahtanın ortasına konu başlığı büyük harfle yazılarak yanına hatırlatıcı simge ya da resim çizilir. Merkezden kollar çıkarılarak bu kollara temel başlıklar yazılır. Her temel başlıktan oklar çıkarılır ve ana konuyu destekleyen alt başlıklar yazılır. Gerekli görülen alt başlıkların yanına da hatırlatıcı resim, simge, işaret vb. çizilir. Sonraki aşamada ince çizilmiş dallara alt başlıkları detaylandırarak şekilde bir alt başlık daha yazılır ve yine sembol ve şekillerle desteklenir. Bu şekilde zihin haritası gerekli görüldüğü kadar devam ettirilir (Tokcan, 2015).

Şekil 5: Kitle İletişim Araçlarını Gösteren İlgili Örnek Zihin Haritası Çizimi

Kaynak: Tokcan, H. (2015). *Sosyal bilgilerde kavram öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.

Anlam Çözümleme Tabloları

Anlam çözümleme tabloları varlıkların ya da nesnelerin özelliklerini sınıflandırmak amacıyla çizilen iki boyutlu tablolardır. Bu tablolar hazırlanırken konu belirlenir, konu başlığı tahtaya yazılır ve öğrenciler bu konu başlığına uygun sözcükler bulurlar. Bulunan sözcükler tahtanın sol tarafına, konu başlığının altına, alt alta sıralanır yazılır. Sonrasında tahtaya yazılan sözcüklerle ilgili özellikler bulunarak konu başlığının sağına yan yana yazılır. Böylelikle satırları ve sütunları belirlenen tabloyu öğrenciler doldurur (Alipaşa, 2010).

Tablo7:Türkiye’deki Bazı Göller ve Özelliklerini Anlam Çözümleme Tablosu Örneği

GÖLLER	ÖZELLİKLER						
	Tektonik	Lav seti	Alüvyol set	Kıyı set	Suyu tatlı	Tuzlu	Sodali
Van gölü	X	X					X
Tuz gölü	X					X	
Sapanca	X				X		
Eymir			X		X		
Haçlı		X			X		
B. Çekmece				X		X	
K. Çekmece				X		X	
Manyas	X				X		

Kaynak: Tokcan, H. (2015). *Sosyal bilgilerde kavram öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.

Yapılandırılmış Grid

Yapılandırılmış grid tekniği öğrencilerin bilgi eksikliklerini, öğrencilerde var olan kavram yanlışlarını ortaya çıkartmak için kullanılan alternatif bir ölçme değerlendirme aracıdır. Yapılandırılmış grid hazırlanırken önce öğrencilerin yaş seviyesine uygun olarak 9, 12, 16, 20 veya daha fazla kutucuklu tablo hazırlanır. Kutucuklar numaralandırılır. Öğretmen herhangi bir konuyla alakalı sorular hazırlar ve cevaplarını rastgele bu kutucuklara yerleştirir. Soruların cevabı, birden fazla kavram olabilir ya da ortak kavram içerebilir. Tablo ve sorular hazırlandıktan sonra öğrenciler, her sorunun doğru cevabını içeren kutucuğu bulur, kutucuk numaralarını işlevsel ya da mantıksal sıraya göre dizerler sonrasında öğretmen uygun bir şekilde puanlama yapar.

Ebru Sanatı	2. Hamburger	3. Ramazan Bayramı
4. Kebap	5. Pascalya Bayramı	6. Şükran Günü
7. 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı	8. Cirit Oyunu	9. Cadılar Bayramı

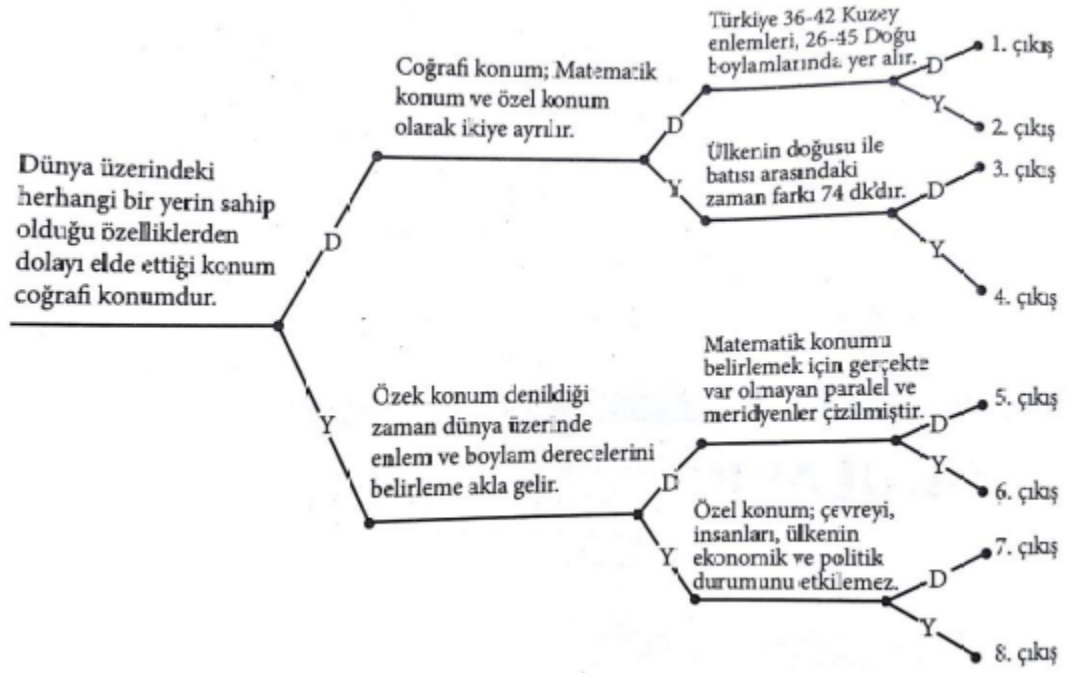
Hangileri Türk kültürüne aittir? (1, 3, 4, 7, 8)

Hangileri yabancı kültürlerle aittir? (2, 5, 6, 9)

Şekil 6: Türk Kültürü ve Yabancı Kültürler İle İlgili Yapılandırılmış Grid Örneği.

Tanılayıcı Dallanmış Ağaç

Bu teknik, birbirleriyle ilişkili düşüncelere, bireylerin doğru-yanlış şeklinde cevaplar vermesiyle bir sonuca ulaşmalarını sağlayarak bireylerin zihin yapılarındaki bilgi ve kavram yanlışlarını ortaya çıkarabilmek için ağaç diyagramı şeklinde hazırlanan alternatif bir ölçme-değerlendirme aracıdır (Kocaarslan, 2012).

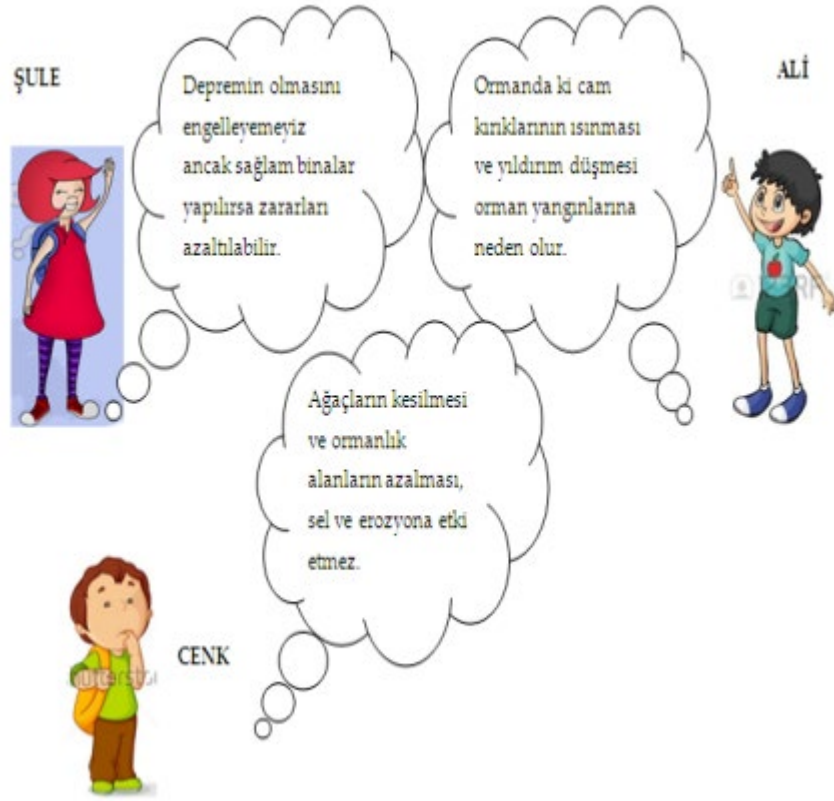
Şekil 7: Sosyal Bilgiler 6.3.1 Kazanımına Ait Coğrafi Konum Konusuyla İlgili Örnek Tanılayıcı Dallanmış Ağaç Çizimi.

Kaynak: Tokcan, H. (2015). *Sosyal bilgilerde kavram öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.

Kavram Karikatürleri

Kavram karikatürleri, birden fazla karakterin resmedilmesi ve yaptıkları konuşma ya da tartışmayı konuşma balonları içerisinde sunan görsel öğretim aracıdır (Tokcan & Alkan, 2013).

Kavram karikatürleri, öğrencilerin öğretime aktif olarak katılmasının yanında fikirlerini özgür bir şekilde ifade edebilmelerine, yanlış bilgilerin veya kavram yanlışlarının ortaya çıkarılmasında kullanılan bir kavram öğretim tekniğidir (Erdoğan ve Cerrah Özgüveç, 2012).

Şekil 8: Doğal Afetler Hakkındaki Kavram Karikatürü Örneği

Kaynak: Aktepe, V., Cepheci, E., Irmak, S., & Palaz, Ş. (2017). Hayat bilgisi dersinde kavram öğretimi ve kavram öğretiminde kullanılabilecek teknikler üzerine kuramsal Bir çalışma. *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi*, 3(1), 33-50.

Kavram Bulmacaları

(TDK, 2019), bulmacayı “çeşitli biçimlerde düzenlenen ve düşündürerek, aratarak buldurmayı amaç edinen oyun” olarak tanımlamıştır.

Bulmacalar eğitimde ise şu amaçlarla kullanılabilir (Tokcan,2017):

- Öğrencilerin kavram öğrenimlerini gerçekleştirmek.
- Öğrencilerde var olan kavram yanılgılarını bulmak.
- Dersi eğlenceli hale getirip öğrencilerin eğlenirken bir yandan da öğrenmelerini sağlamak.
- Öğrencilerin derse motive olmuş bir şekilde başlamasını sağlamak.
- Öğrencilerin derse karşı merakını arttırmak ve canlı tutmak.
- Öğrenciye pekiştireç olarak sunmak.
- Öğrencilerin öğrenmelerini ölçmek ve değerlendirmek.

Ş	F	I	Ş	S	O	Ğ	U	K	Ç
E	K	A	R	G	L	İ	Ş	E	Y
M	E	H	Ü	S	I	C	A	K	A
Ş	L	P	Z	Ö	E	M	Ğ	A	Ğ
İ	D	J	G	Ü	N	E	Ş	R	M
Y	İ	Y	A	P	R	A	K	P	U
È	V	R	R	H	Y	B	L	U	R
C	E	Y	N	S	U	B	U	Z	K
D	N	Z	Ç	İ	Ç	E	K	I	V

Bulmacada yer alan kavramlar:

- Soğuk
- Kar
- Buz
- Eldiven
- Şemsiye
- Yaprak
- Yağmur
- Rüzgâr
- Çiçek
- Yeşil
- Sıcak
- Güneş
- Karpuz

Şekil 9: Mevsimler İle İlgili Kavram Bulmacası Örneği

Kaynak: Aktepe, V., Cepheci, E., Irmak, S., & Palaz, Ş. (2017). Hayat bilgisi dersinde kavram öğretimi ve kavram öğretiminde kullanılacak teknikler üzerine kuramsal Bir çalışma. *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi*, 3(1), 33-50.

V Diyagramı

Öğrencilerin bilgileri daha iyi anlayıp zihinlerinde doğru bir şekilde yapılandırmaları amacıyla kullanılan tekniktir. Ayrıca V diyagramı öğrenci başarısını ölçmek amacıyla da kullanılan alternatif bir ölçme değerlendirme aracıdır (Novak ve Gawin, 1984; Nakiboğlu ve Meriç, 2000).

Tahmin Et, Gözle, Açıkla (TGA)

TGA, öğrencilerin herhangi bir konudaki bilgilerini ortaya çıkarabilmek, kavram yanlışlarını tespit etmek gibi amaçlarla kullanılan, tahmin, gözlem ve açıklama aşamalarından oluşan tekniktir. Tahmin aşamasında öğrenciler, etkinlikte geçen olayları tahmin etmeli ve sebeplerini belirtmelidir. Gözlem aşamasında olayı gözlemlemeli ve açıklama aşamasında yapılan tahminler ve gözlemler karşılaştırılarak aradaki farklar ve benzerlikler açıklanmalı ve çelişkili durumları ortadan kaldırmak için sorgulama yapılmalıdır (Yavuz ve Çelik, 2013).

Kavramsal Değişim Metinleri

Kavramsal değişim metinleri yanlış anlaşılan veya kavram yanlışlığı gibi hatalı bilgilerin değiştirilmesi amacıyla kullanılır. Kavramsal değişim metinlerine öğrencilerde var olan kavram yanlışları yazılarak bu kavramların yetersizliği ve yanlış noktaları açık ve anlaşılır bir şekilde vurgulanır. Öğrenciler bilgilerin hatalı olduğunu kabul edince doğru kavram bilimsel açıklamalar ve uygun örnekler doğrultusunda öğrencinin seviyesine uygun ve anlayabileceği şekilde açıklanır. Öğrenci ya da öğrenciler kendi bildiği bilgileri ve metinde yazılanları karşılaştırır ve yanlış düzeltmeye çalışır. Bu çalışmadan sonra sınıf tartışması yapılarak öğrencilerin doğru bilgi ya da kavramı kazanmaları sağlanır (Gemici, 2008).

2.2. İlgili Araştırmalar

Şeker (2003)'ün 7. sınıf öğrencileriyle, 6.sınıfta Sosyal Bilgiler kavramlarının kazanma düzeylerini tespit etmek amacıyla yaptığı yüksek lisans çalışmasında tarih, vatandaşlık ve insan hakları eğitimi kavramlarına yönelik olarak erkek ve kız öğrencileri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Araştırmayı gerçekleştirmek için literatür taraması ve alan araştırması yapılmış ve veriler anket ve mülakat soruları geliştirilip öğrencilere uygulanarak toplanıp, sonuçlar SPSS programı ile analiz edilmiştir. Fakat her iki alana yönelik kavramlarında kazanılmışlık düzeylerinin düşük olduğu ortaya koyularak bu durumun ortaya çıkmasında, ünitelerin analizi yapılmadan ve yeteri kadar planlama yapılmadan eğitim-öğretime başlanıldığı sebep olarak gösterildiği tespit edilmiştir.

Doğrükök (2004)'ün yüksek lisans tezi 6. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde yer alan bazı kavramların kazandırılma düzeyi tespit edilmek amacıyla yapılmıştır. Araştırma 6.sınıf Sosyal Bilgiler dersi içerisinde bulunan 45 kavram seçilerek bu kavramlarla ilgili bir anket formu düzenlenerek 686 ilköğretim 6. sınıf öğrencisine uygulanmıştır. Anketlerin değerlendirilmesiyle, öğrencilere genel olarak 2 kavramın tam anlamıyla kazandırıldığı, 10 kavramın iyi seviyede kazandırıldığı, 22 kavramın ise orta seviyede kazandırıldığı tespit edilmiştir. Ayrıca 13 kavramın kazandırılma düzeyinin %50'nin altında kaldığı da ortaya koyulmuştur.

Tütüncü (2008)'de yaptığı yüksek lisans tezi çalışmasında Kimya Bölümü öğretmen adaylarının Özel Öğretim Yöntemleri dersinde kavram öğretimi yapma konusunda fikirlerini ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Araştırmada özel durum yöntemi kullanılmış ve çalışmaya Kimya Öğretmenliği okuyan 59 öğretmen adayı katılmıştır. Çalışmada 27 soruluk test, 27 maddelik likert tipte hazırlanmış anket uygulanmış ve beşinci sınıfta okuyan 7 öğretmen adayı ile mülakat yapılarak 2006-2007 güz yarıyılındaki sınav soruları değerlendirilmiştir. Sonuç olarak Kimya öğretmen adaylarının kavram öğretiminde teorik olarak kendilerine

güvendikleri ve yeterli bilgiye sahip oldukları, fakat uygulama konusunda yeterli olmadıkları ortaya konulmuştur.

Karakök (2011), “Fiziki Coğrafya Konuları Öğretiminde Arazi Gezisinin Öğretmen Adaylarının Başarı Düzeylerine Etkisi ve Fiziki Coğrafya Kavramlarının Öğreniminde Karşılaşılan sorunlar “adlı tezinin amacı Fiziki Coğrafya konularının öğretimi yapılırken arazi çalışmasının yapılması öğretmen adaylarının akademik başarılarını nasıl etkilediğini ortaya koymaktır. Bu amaçla Genel Fiziki Coğrafya konuları içinde yer alan “Dünyanın Yapısı, Jeolojik Zamanlar ve Yüzey şekilleri” bölümleri seçilerek bu bölümlerle ilgili öğretmen adaylarına uygulanmak için başarı testi hazırlanmıştır. Araştırma Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ile Fen Bilgisi Öğretmenliği Bölümlerinde öğrenim gören öğrencilere ön test – son test uygulaması yapılarak yürütülmüştür. Çalışmada konular deney grubuna arazi çalışması yapılarak anlatılırken kontrol grubuna ise anlatım yöntemi kullanılarak anlatılmıştır. Araştırma belirlenen bölümler dâhilinde uzman görüşleri alınarak araştırmacı tarafından hazırlanmış beş seçenekli çoktan seçmeli 25 sorudan oluşan başarı testi hazırlanarak bu ön test ve son testlerde kullanılmıştır. Diğer yandan öğretmen adaylarının Coğrafya bilimine karşı tutumlarını ölçmek ve öğretmen adaylarının arazi çalışması hakkındaki düşüncelerini almak için anket ve tutum ölçeği uygulanarak veriler toplanmıştır. Çalışmanın analizi SPSS programı ile yapılmış ve analizin yorumlanmasında t-testinden faydalanılmıştır. Araştırma sonucunda fiziki coğrafya konularının öğretilirken arazi çalışmasının yapılmasıyla öğretmen adaylarının konu ile ilgili kavramları daha iyi öğrendiği ve akademik başarılarını artırmada etkili olduğu ortaya koyulmuştur.

Akdağ (2012) tez çalışmasının amacı ilköğretim Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının 2005 yılı Sosyal Bilgiler programında bulunan kimi kavramları anlama düzeylerini tespit etmektir. Araştırma 5 farklı üniversitenin eğitim fakülteleri Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümünde öğretim gören 200 öğrenciyle gerçekleştirilerek yapılmıştır. Araştırma nitel yönteminin durum çalışması deseni ile tasarlanıp, “2005 Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Bazı Kavramlar” adlı

açık uçlu sorulardan oluşan bir form ile veriler toplanmıştır. Araştırma sonucuna göre Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının Sosyal Bilgiler programında bulunan kimi kavramları doğru şekilde tanımlayamadıkları ve kavrayamadıkları ortaya koyulmuştur.

Bulut (2014), “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Dünyanın Yapısı Konusunda Kavram Yanılgılarının Belirlenmesi” adlı tez araştırmasının amacı, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği öğrencilerinin, genel fiziki coğrafya dersi içindeki “Dünyanın Yapısı” konusuna ait 6 kavram hakkında, kavram yanılgısı ve anlama düzeylerini belirlemektir. Betimsel tarama modeli çerçevesinde tasarlanan bu çalışma Sosyal Bilgiler Öğretmenliği 2, 3 ve 4. sınıfta öğrenim görmekte olan 100 öğretmen adayıyla gerçekleştirilen bu çalışmada kavram görüşme formu ile veriler toplanmış ve ortaya çıkan verilerin betimsel analiz yöntemiyle analizi yapılmıştır. Analiz sonucundaysa öğretmen adaylarının, belirlenen kavramlar hakkında çok sayıda kavramı anlama güçlüğü çektiği ve pek çok kavram yanılgısına sahip oldukları ortaya koyulmuştur.

Deveci, Çengelci Köse ve Gündoğan Bayır (2014), “Öğretmen adaylarının sosyal bilimler ve sosyal bilgiler kavramlarına ilişkin bilişsel yapıları: kelime ilişkilendirme testi uygulaması” adındaki çalışmayı, kelime ilişkilendirme testi aracılığıyla sınıf öğretmeni adaylarının bilişsel yapılarını tespit etmek; Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler kavramlarına ait bilgileri ile kavram yanılgılarını belirlemek amacıyla yapılmıştır. Tarama modelinde kullanılan bu çalışmada kelime ilişkilendirme testi kullanılarak öğretmen adaylarının belirlenen kavramlara ilişkin bilişsel yapıları belirlenmiştir. Çalışmaya 2012-2013 öğretim yılı bahar döneminde Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü 3. sınıfta öğrenim görmekte olan ve Sosyal Bilgiler Öğretimi dersini alan öğrenciler katılmıştır. Araştırma sonucunda kavramlarla ilgili elde edilen sözcükler ayrıntılılarıyla incelenmiş, tekrar edilen kelimelere odaklanarak belirlenmiş kesme noktaları doğrultusunda kavram ağları oluşturulmuştur. Çalışmada öğretmen adaylarının Sosyal Bilgiler kavramına ait en fazla “vatandaşlık”, Sosyal Bilimlere ait olarak ise en fazla “Tarih” sözcüğünün

tekrarlandığı tespit edilmiştir. Tarih, toplum-toplumsallaşma, kültür, değerler, Coğrafya, sosyal katılım ve beceri sözcükleri her iki kavram için öğretmen adayları tarafından tekrarlanan sözcükler olduğu görülmüştür. Çalışma sonucunda öğretmen adaylarının kavramsal olarak Sosyal Bilgilerle ilgili daha çok bilgiye sahip oldukları, Sosyal Bilimler ile ilgili daha çok kavram yanlışlığına sahip oldukları tespit edilmiştir.

Kılıçoğlu ve Akhan (2014), “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Ekonomi Kavramlarını Anlama Düzeyleri” adlı araştırmasında amaç, Sosyal Bilgiler eğitimi lisans programında yer alan ekonomi dersi içerisindeki 24 kavramın öğretmen adaylarının bu kavramları anlama düzeylerini ve kavram yanlışlıklarını tespit etmektir. Tarama modeli ile yapılan bu araştırma, araştırmacılar tarafından oluşturulan, açık uçlu ve kısa cevaplı toplam 24 sorudan oluşan yarı yapılandırılmış soru formu kullanılarak, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği son sınıfında öğrenim görmekte olan 107 öğretmen adayı ile yapılmıştır. Öğrencilerin belirlenmiş olan kavramlara verdikleri yanıtlar “anlama”, “sınırlı anlama”, “yanlış anlama”, “cevap verememe” sınıflandırılarak betimsel analiz yöntemi kullanılarak değerlendirilmiştir. Elde edilen verilerin analizi sonucunda öğretmen adaylarının yanlış anlamalara(kavram yanlışlığı) sahip kavramların özellikle “faiz, rant, meta, hizmet, arz, piyasa, deflasyon, devalüasyon” şeklinde tespit edilmiştir. Öğretmen adaylarının sınırlı anlama düzeyinde bildikleri kavramlar “ekonomi, üretim, emek, sermaye, girişimci, kaynak, kâr, talep, yatırım, istihdam, enflasyon, revalüasyon” kavramları olarak belirlenmiştir. Öğretmen adaylarının anlama düzeyinde bildikleri kavramların ise “mal, pazar, ithalat, ihracat” olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Avcı (2015), “Altıncı Sınıflarda Sosyal Bilgiler Dersinde Öğrencilerin Coğrafi Kavramları Anlama Düzeyleri ve Kavram Yanlışlıklarının Belirlenmesi” adlı tez çalışması, 6. sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersi içindeki coğrafi kavramları anlama düzeylerini tespit etmek, sahip oldukları kavram yanlışlıklarını tanımlayıp ve ortaya çıkarmak amacı güdülmüş yapılmıştır. Araştırma 170 kız, 176 erkek, toplamda ise 346, 6. sınıf öğrencisiyle yapılmıştır. Araştırma,

araştırmacı tarafından geliştirilmiş 23 soruluk içerisinde açık uçlu, boşluk doldurma, çoktan seçme ve çizim gerektiren bir test ile gerçekleştirilmiştir. Veriler SPSS programı kullanılarak, cevaplar algılama, sınırlı algılama, yanlış algılama ve cevapsız şeklinde kategorize edilerek analiz edilmiş, Anavo testi ile öğrencilerin coğrafi kavramları algılamalarında farklı eğitim bölgelerindeki okullara, cinsiyete, annenin ve babanın eğitim durumları ile anne, babanın meslek durumlarına göre anlamlı farklılığın bulunup bulunmadığına bakılmıştır. Araştırma sonucunda ise öğrencilerin araştırmada kullanılan kavramları yeterli düzeyde anlayamadıkları ve bu kavramlara ilişkin birçok kavram yanılığına sahip oldukları ortaya koyulmuştur.

Uygun ve Batur (2015), “ğretmen Adaylarının Sosyal Bilgiler ğretiminde Kullanılan Kavramlara İlişkin Algıları” adlı araştırmasının amacı farklı bölümlerde okumakta olan ğretmen adaylarının Sosyal Bilgiler ğretiminde kullanılan bazı kavramlara ilişkin algıları ortaya koymaktır. Araştırma nitel araştırma yöntemi, olgubilim/fenomenoloji araştırma deseni ve son sınıfta öğrenim görmekte olan 5 Türkçe, 5 Sosyal Bilgiler ve 5 Sınıf ğretmenliği Bölümü ğrencisi ile görüşme yoluyla yapılmıştır. Araştırmada kullanılan kavramlar, araştırmacı tarafından uzman görüşleri alınarak belirlenmiştir. Veriler betimsel analiz tekniğiyle analiz edilmiş ve sonuç olarak bölümler arasında kavramlara ilişkin algılarda farklılıkların bulunduğu tespit edilmiştir. Öğretmen adaylarının kavramları tanımlamakta güçlük çektikleri, tanımlanan kavramlarınsa genelde szlkte yer alan ilk manalarıyla algılanmış olduğu sonucuna da ulaşılmıştır.

Gültekin (2016), “Ortaokul 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersi ‘Adım adım Türkiye’ nitesinde bulunan kavramların kazandırılmasına ilişkin ğretmen görüşleri” adlı yüksek lisans tezinde, Ortaokul 5.sınıf Sosyal Bilgiler Dersi "Adım Adım Türkiye" nitesinde yer alan kavramların öğretimiyle ilgili olarak öğretmenlerin görüşlerini belirlemek amaç edinilmiştir. Bu doğrultuda nitel araştırma yönteminin, durum çalışması modeli kullanılmış ve MEB’e bağlı okullarda görev yapan ve 5.Sınıf Sosyal Bilgiler dersine giren 10 Sosyal Bilgiler

öğretmeni ile görüşme tekniği kullanılarak yapılmış görüşme formu uygulanmış ve ünitedeki kavramları kapsayan bir araştırma yapılarak veriler toplanmıştır. Sorular uygulanmadan önce öğretmenlerle ön görüşmeler yapılmış ve genel olarak öğretmenlerin ses kaydı yapılmasını istemedikleri ortaya çıkmış ve bundan dolayı görüşme sırasında notlar tutulmuştur. Bu notlar karşılaştırılarak ve güvenirliliği sağlanmaya çalışılarak veriler analiz edilmiştir. Araştırmanın sonucunda öğretmenlerin kavram öğretimi derslerin öğretimi bakımından önemli buldukları, kavram öğretimi yaparken geleneksel yöntem ve teknikleri daha çok kullandıkları ayrıca kavram öğretim yöntemleri içinden en sık kavram haritalarını kullandıkları tespit edilmiştir. Bunun dışında ünite içindeki bazı kavramların daha zor öğrenildiği ortaya çıkmış ve bu kavramların soyut kavramlar olduğu sonucuna ulaşılarak, bu kavramların öğrencilerin yaş düzeyine uygun olmadığı ve öğrencilerin günlük yaşamında yer almadığı için zor öğrenildiği sebep olarak gösterilmiştir.

Memişoğlu ve Tarhan (2016)'da yaptıkları çalışmada, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin her şeyden önce iyi birer kavram öğreticisi olmaları gerektiği görüşünü savunmuş ve bu amaca yönelik yaptığı bu çalışmada Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretimine yönelik fikirleri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden yararlanılarak öğretmenlerin kavram öğretimine yönelik görüşleri belirlenmeye çalışılmıştır. Seçkisiz örnekleme yöntemi kullanılarak, ortaokullarda görev yapmakta olan 13 Sosyal Bilgiler öğretmeniyle çalışmayı yapmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanarak verileri toplamıştır. Elde edilen verilere betimsel analiz uygulanarak veriler belli sınıflandırmalar altında toplanmıştır. Araştırma sonucunda, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretiminde genel olarak sunuş yoluyla öğretim yapmayı tercih ettikleri, kavram öğretimi yaparken en fazla kavram haritası tekniğini kullandıkları ve kavram öğretimi sırasında en fazla soyut kavramları öğretirken zorlandıkları tespit edilmiştir.

Ünal ve Er (2017), “Öğretmen Adaylarının Sosyal Bilgiler Dersinde Öğretimi Zor Olan Soyut Kavramlara İlişkin Bilişsel Yapılarının İncelenmesi”

isimli araştırmalarındaki amaç, ğretmen adaylarının Sosyal Bilgiler dersini işlerken, ğretimi zor olan kavramlara yönelik bilişsel yapıların incelenmesidir. Araştırmada nitel araştırma deseninden yararlanılmıştır. Örneklem, amaçlı örnekleme türlerinden ölçüt örnekleme yöntemi ile belirlenmiş ve araştırma Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde 2016-2017 eğitim ğretim yılında öğrenim gören 4. sınıf Sosyal Bilgiler ğretmenliği bölümü öğrencileriyle yapılmıştır. Kelime ilişkilendirme testi kullanılarak araştırmanın verileri toplanmıştır. Araştırmanın sonucuna göre araştırmanın yapıldığı 4. sınıf ğretmen adaylarının Sosyal Bilgiler dersinde ğretiminde zorluk çekilen soyut kavramlara yönelik görüşlerinde bir farklılığın bulunmadığı ve hepsinin benzer yanıtlar verdiği görülmüştür. Diğer bir sonuca göre Sosyal Bilgiler dersinde öğretilmesi zorluk çekilen soyut kavramlar sosyal bilim disiplinlerine göre şu şekilde, Tarihte kronoloji ve ağ; Coğrafyada konum paralel ve meridyen; Sosyolojide sivil toplum ve toplum; Hukukta, hak, kanun ve anayasa; Arkeolojide sit alanı, kazı ve kalıntı; Psikolojide kişilik ve empati; Antropolojide ırk, etnik köken ve kültür; Ekonomide enflasyon, arz ve talep; Siyasette yönetim şekilleri; Felsefede etik; mezhep ve ahlak ise din alanında belirlenmiştir.

Aktepe, Cepheci, Irmak ve Palaz (2017), "Hayat Bilgisi Dersinde Kavram ğretimi ve Kavram ğretiminde Kullanılabilecek Teknikler zerine Kuramsal Bir alışma" adlı çalışmasında amaç, Hayat Bilgisi dersi işlenirken kavram öğretiminin nasıl yapılması gerektiği ve bunun için kullanılabilecek teknikleri açıklamaktır. Çalışmada nitel araştırma yöntemleri içinden doküman incelemesi kullanılmıştır. Sonuç olarak kavram ğretimi yapılırken, kavram haritaları, kavram ağları, kavram karikatürleri ve kavram bulmacaları kullanıldığında öğrenmenin daha anlamlı ve daha doğru olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca ğrenmenin ve hatırlamanın kolaylaştığı, kavram yanılgılarının ortadan kalktığı sonucuna da ulaşılmıştır.

Soylu ve Memişoğlu (2019), "Sosyal bilgiler ğretmenlerinin kavram öğretimine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi" alışması, Sosyal Bilgiler ğretmenlerinin kavram öğretimiyle ilgili görüşlerinin ne olduğunu ortaya

çıkarmak amacıyla yapılmıştır. Bu çalışma nitel araştırma yöntemi, olgu bilim (fenomonoloji) deseni uygulanarak yürütülmüştür. Ankara’da görev yapan 50 Sosyal Bilgiler öğretmeni ile yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla araştırma yapılarak betimsel analiz tekniği ile toplanan veriler analiz edilmiştir. Sonuç olarak öğretmenlerin Sosyal Bilgiler öğretiminde kavram öğretiminin önemli bir yeri olduğu, kavram öğretiminde, kavram haritası ve zihin haritası tekniklerinin en çok tercih edildiği tespit edilmiştir. En çok zorlandıkları soyut, tarihi kavramların öğrenimi olduğu ve bu kavramların öğrenilmesinin daha zor olduğunu düşündükleri ortaya çıkmıştır. Bu kavramların öğrenilmesinde zorluk yaşanmasının sebebi olarak öğrencilerin somut işlemler döneminde olmaları, kavramların öğrencilerin düzeyine uygun olmaması, ön bilgi eksikliği olması ve kavramların çoğunun günlük hayatla ilişkilendirilemediğini gösterdikleri sonucuna ulaşmıştır.

Kuzey ve Değirmenci (2019), “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Harita ve Yön Okuryazarlığına İlişkin Kavramları Anlama Düzeyleri ve Kavram Yanılgıları” adlı araştırma, Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının harita ve yön kavramlarıyla ilgili kavram yanılgılarını ve kavram anlama düzeylerini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Çalışma grubunu 65 kız, 37 erkek, toplamda ise 102 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırma nitel araştırma yöntemine göre tasarlanmış ve araştırmacıların geliştirdiği açık uçlu sorulardan oluşmuş yarı yapılandırılmış formlar aracılığıyla yapılmıştır. Elde edilen veriler içerik analizi tekniğiyle analiz edilerek araştırma tamamlanmıştır. Araştırmanın sonucunda katılımcıların kavram anlama düzeylerinin yetersiz olduğu, kimi kavramları tanımlamakta ve açıklanmakta güçlükler çektikleri saptanmıştır. Ayrıca 1. sınıf öğrencilerinin araştırmada bulunan kavramları anlama düzeyleri diğer sınıf düzeylerine oranla daha düşük olduğu, 2. sınıfların ise diğer sınıflara göre kavramları anlama düzeyleri daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Polat ve Çalış (2019), “6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersindeki Bazı Kavramların Algılanışları ve Kavram Yanılgıları” adlı çalışmada amaç, 6. sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersinde yer alan yönetim şekilleri, cumhuriyet,

saltanat, dış ticaret açığı, küresel sorunlar, ihracat ve ithalat kavramları konusundaki algılarını ve kavram yanlışlıklarını incelemektir. Nitel araştırma yöntemi olan olgu bilim (fenomenoloji) desenine göre tasarlanmıştır. Araştırma ortaokul 6. sınıf öğrencileri arasında gönüllü olanlar arasından 30 öğrenci ile yapılmış ve yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak veriler toplanmıştır. Araştırma sonucuna göre, 6. sınıf öğrencilerinin kavramları tek başına algılamadıkları ve öğrencilerin cumhuriyet kavramını; Atatürk, ülke, seçim, medeniyet, halk, demokrasi ve özgürlük olarak algıladıkları tespit edilmiştir. Benzer şekilde saltanat kavramını; padişah, yönetim şekli, sanat, ihtişam olarak; yönetim şekilleri kavramını ülkeyi yönetmek, emir vermek, sorumluluk, adalet olarak; küresel sorunları; sıcaklık, dünya, buzul, ticaret, çevre kirliliği ve sorunlar olarak; dış ticaret açığı kavramını zarar, ticaret, ithalat olarak; ithalat ve ihracatı da alım ve satım olarak algıladıkları da ortaya koyulmuştur. Sonuç olarak birçok öğrencinin Cumhuriyet kavramını, esas anlamına denk gelen yönetim ile ilişkilendiremedikleri, yönetim şekillerini doğru bir şekilde ifade edemedikleri ve küresel sorunlar kavramını da doğru bir şekilde algılamadıkları tespit edilmiştir.

Demirci (2019), yaptığı çalışmada amaç sosyal bilgiler dersi içinde yer alan coğrafya kavramlarının öğretiminde kullanılan, dijital ve çalışma yaprakları ile desteklenmiş kavram karikatürlerinin öğrencilerin kavramsal anlamalarına olan etkisini karşılaştırmak ve süreçle ilgili öğrenci düşüncelerini tespit etmektir. Bu amaç doğrultusunda "Dijital ve çalışma yaprakları ile desteklenmiş kavram karikatürlerinin Sosyal Bilgiler dersi Coğrafya konularının öğretiminde kavramsal anlamaya etkisi nedir?" sorusuna karşılaştırmalı olarak yanıt aramıştır. Bunun için Sosyal Bilgiler 6. sınıf "İnsanlar, Yerler ve Çevreler" öğrenme alanına ait 16 kavram seçilmiştir. Araştırma, kavramların yoğun olduğu 6.sınıf Sosyal Bilgiler dersi "İnsanlar, Yerler ve Çevreler" öğrenme alanına dayalı olarak yapılmış ve bu öğrenme alanında bulunan kavramların öğretimi, "dijital destekli kavram karikatürleri" ve "çalışma yaprakları destekli kavram karikatürleri" kullanılarak araştırma gerçekleştirilmiştir. Araştırma basit deneysel olup çalışmada "iki gruplu ön test- son test desen" kullanılmış ve 6. sınıf öğrencilerinden oluşan 26 kişilik üç şubeden birisi rastgele birinci deney grubu, diğeri ise ikinci deney grubu olarak belirlenerek araştırma yapılmıştır. Birinci deney grubunda bulunan öğrencilere

kavramlar dijital destekli kavram karikatürleriyle zenginleştirilmiş 5E Modeline dayalı bir ders planıyla anlatılmıştır. Diğer deney grubunda ise aynı ders planı kapsamında çalışma yapraklarıyla desteklenmiş kavram karikatürleriyle ders işlenerek kavram öğretimi gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın verilerini: "Kavram Anlamayı Sorgulama Formu", "Dijital Destekli Kavram Karikatürleri", "Kavram Karikatürleri Çalışma Yaprakları" ve "Yarı Yapılandırılmış Mülakat Formu" ile toplanmıştır. Gruplara çalışmadan önce ve çalışmadan sonra “Kavramsal Anlamayı Sorgulama Formu”, uygulama sonunda “Yarı Yapılandırılmış Mülakat Formu” da uygulanmıştır. Bulgular nicel ve nitel analizlerle ortaya konulmuştur. Araştırmanın sonucunda, araştırmada kullanılan Sosyal Bilgiler dersi içerisinde geçen coğrafi kavramlar ile ilgili öğrencilerin yetersiz ön bilgiye, kavram kargaşalarına ve kavram yanlışlarına sahip oldukları ortaya konulmuştur. Diğer yandan gruplara uygulanan her iki yöntemin de kavram öğretimini kolaylaştırdığı sonucuna ulaşılmıştır. İki grup arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamış fakat öğrencilere uygulanmış olan yarı yapılandırılmış mülakat formu sonucunda kullanılan yöntemlerin başka derslerde de kullanılması görüşlerine ulaşılmıştır.

Karakuş (2020), “Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitiminde Kavramlar Konusunda Yapılan Yüksek Lisans ve Doktora Tezlerinin İncelenmesi” adlı araştırması, Türkiye’de Sosyal Bilgiler eğitiminde kavramlar konusunda yapılmış olan yüksek lisans ve doktora tezlerini çeşitli değişkenler açısından incelemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın evrenini Yüksek Öğretim Kurulunun Ulusal Tez Merkezinde konuyla ilgili ulaşılmış olan 50 lisansüstü tez oluşturmaktadır. Araştırma durum çalışması modeliyle tasarlanmış ve doküman incelemesi yapılarak verilere ulaşılmıştır. Veriler çeşitli değişkenler altında incelenmiş ve içerik analizi yoluyla analiz edilmiştir. Araştırma sonucuna göre Sosyal Bilgiler eğitiminde kavramlar konusunda en fazla Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi’nde ve en fazla 2019 yılı içinde lisansüstü tez çalışması yapılmıştır. Bununla birlikte tezlerin büyük çoğunluğunun nicel araştırmaya dayalı olduğu, tezlerin çalışma grubunun daha fazla ilköğretim düzeyindeki öğrencilerden oluştuğu, en çok kavram yanlışının tespiti konusunda araştırmaların yapıldığı saptanmıştır.

3. YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın uygulanması sırasında kullanılmış olan araştırma modeli, araştırmadaki çalışma grubu, verilerin toplanması, veri toplama araçlarının geliştirilmesi, uygulanması ile verilerin analizi yapılırken kullanılan teknikler açıklanmıştır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmayla Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının Sosyal Bilgiler kavramlarını bilme düzeylerini ortaya koymak amaç edinilmiştir. Araştırmada durum analizi yapılacağı için tarama yöntemi kullanılmıştır.

Karasar (1994)'e göre tarama modeli, herhangi bir konuyla ilgili geçmişteki ve ya bugün de var olan bir durumu olduğu gibi betimleyerek yapılmasını amaçlayan bir araştırma modelidir. Tarama modeline göre tasarlanan araştırmalarda amaçlar soru cümleleriyle ifade edilir. Tarama çalışması yapan araştırmacılar verileri, doğrudan kendileri inceleyerek ya da önceden tutulmuş çeşitli kaynaklar, alanla ilgili çalışmış kaynak kişilere başvurarak elde etmek ve kendi gözlemleriyle bir bütün içinde yorumlayarak araştırma yapmak durumundadır.

Sönmez ve Alacapınar (2018)'e göre tarama araştırmaları, hali hazırda var olan durumların, yaşananların betimlenerek ne olduğunun açıklanmasıdır. Araştırmacılar durumlara müdahale etmez, ortama farklı değişkenler sokmaz, durum neyse olduğu gibi alır ve inceler.

Karakaya (2011)'e göre tarama araştırmaları, yaygın olarak sosyal bilimlerde kullanılan, geniş çalışma gruplarıyla yürütülerek gruptaki bireylerin bir olgu, bir olay ya da bir durumla ilgili fikirlerinin, tutumlarının alındığı ve

sonuçların betimlenmeye çalışıldığı araştırma çeşididir. Bu tür araştırmaların amacı çalışmayla ilgili nicel veriler elde etmek ve istatistik üretmektir. Çalışma grubu araştırmanın evrenini temsil edecek şekilde örneklem alınarak oluşturulur ve veriler çalışma grubuna uygulanan çeşitli görüşmeler ve anketlerle sorulan sorulardan elde edilir.

3.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini Balıkesir Üniversitesi, Necatibey Eğitim Fakültesi'nde öğrenim görmekte olan öğretmen adayları, örneklemi ise 2021-2022 eğitim-öğretim yılında Balıkesir Üniversitesi, Necatibey Eğitim Fakültesinde, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümünde 1, 2, 3 ve 4. Sınıf düzeylerinde öğrenim görmekte olan öğretmen adayları oluşturmaktadır.

Çalışma grubunu;

1.sınıfta öğrenim gören 9 erkek, 22 kız, toplam 31 öğretmen adayı

2.sınıfta öğrenim gören 16 erkek, 31 kız, toplam 47 öğretmen adayı

3.sınıfta öğrenim gören 14 erkek, 23 kız, 37 öğretmen adayı

4.sınıfta öğrenim gören 13 erkek, 23 kız, 36 öğretmen adayı

Toplamda ise 151 öğretmen adayı oluşturmuştur.

3.3.Verilerin Toplanması

Bu aşamada verilerin toplanması amacıyla literatür taraması yapılmıştır. Bu amaçla 4, 5, 6 ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarıyla 8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabı kullanılmıştır. Tüm kitaplarda toplam 532 kavram olduğu görülmüştür. Bu 532 kavramların hangilerinin çalışma için kullanılacağını tespit etmek amacıyla Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarıyla ön görüşme yapılarak araştırmada kullanılacak kavramlar belirlenmiştir.

3.4. Veri Toplama Araçlarının Geliştirilmesi

Öğretmen adaylarıyla yapılan görüşmeler sonucunda Bu 100 kavram belirlenmiştir;

Tarih konu alanını ile ilgili:

- Tarih
- Hiyeroglif
- Antlaşma
- Şehit
- Gazi
- İnkılap
- Barış
- Sömürgecilik
- Laiklik
- Kapitülasyon
- Savaş
- Divan
- İpek yolu

Coğrafya konu alanı ile ilgili:

- Ova
- Göç
- Plato
- Mülteci
- Ölçek
- Harita
- Kroki
- Nüfus
- Göçebe
- İklim
- Doğal Ortam
- Magma
- Hava Durumu
- Doğal Afet
- Lejant

- Küresel Isınma

Vatandaşlık konu alanı ile ilgili:

- Hürriyet
- Eşitlik
- Sivil toplum kuruluşları
- Milli Egemenlik
- Devlet
- Bayrak
- Milli Marş
- Vatan
- Yasama
- Yargı
- Yürütme
- Cumhuriyet
- Demokrasi
- Kamuoyu
- Vergi
- Milli Değer
- Sosyal Devlet
- Anayasa
- Ulus
- Adalet

Diğer konu alanları ile ilgili:

- Eğitim
- Birey
- Aile
- Üretim
- Sevgi
- Yardımseverlik
- Bilim
- Hukuk
- Antropoloji
- Hasat

- Plan
- Yapay zekâ
- İthalat
- Dil
- Din
- Medya
- Meslek
- Hurafe
- İrkçılık
- İcat
- Gecekondu
- Çalışkanlık
- Seyyah
- Beyin Göçü
- Sit Alanı
- Tüketim
- Ortak Miras
- Teknoloji
- Lider
- NATO
- Tüketici
- Gelenek
- Bilim İnsanı
- Kültür
- Saygı
- Beceri
- Empati
- Sen Dili
- Mimik
- Ansiklopedi
- İletişim
- İş birliği

- Kanıt
- Birleşmiş Milletler
- UNICEF
- UNESCO
- Etkin Dinleme
- Ön Yargı
- Yetenek
- Ben Dili

Belirlenen bu kavramlar açık uçlu sorular halinde 2020-2021 eğitim-öğretim yılı içinde Balıkesir Üniversitesi'nde eğitim alan 120 Sosyal Bilgiler öğretmen adayına ön test olarak uygulanmıştır. Ön test sonucunda öğrencilerin 100 kavramı tanımlamakta zorluk çektiklerini, cevaplama süresi uzun olduğu için soruları cevaplandırırken sıkıldıkları ve bundan dolayı kavramların bir kısmını boş bıraktıkları, bazı kavramların cevabını baştan savma cevaplandıkları tespit edilmiştir. Sonuç olarak öğrencilerin verdiği cevaplar tasnif edilerek uzman görüşüne başvuruldu. Araştırmanın amacının öğretmen adaylarının kavramları tamamen bilme ya da bilmeme olması nedeniyle kavram yanlışlığına sebep olacak kavramlar ayrılarak yeni bir test oluşturuldu. Bu testte kavramların bir kısmı doğru kavramlar bir kısmı yanlış kavramlar hazırlandı. Öğrencilerin kavramları doğru ya da yanlış olarak işaretlemesi istenerek net cevaplar alınması sağlandı.

Yeni hazırlanan bu test 2021-2022 eğitim-öğretim yılı içinde Balıkesir Üniversitesi, Necatibey Eğitim Fakültesi'nde 1, 2, 3 ve 4. sınıfta eğitim alan 120 Sosyal Bilgiler öğretmen adayına uygulandı.

3.5. Verilerin Analizi

Bu araştırmada verilerin analizini yapmak için SPSS 21.0 ile Microsoft Excel programları kullanılmıştır. "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kavram Bilgisi Testi" güvenilirlik ve geçerliğinin belirlenebilmesi için betimsel istatistikler (ortalama, yanlış yanıt sayısı, doğru yanıt sayısı, doğru yanıt ortalaması, standart sapma, başarı yüzdesi), madde analizi (KR-20 alfa güvenilirliği, madde toplam

korelasyonu, alt ve üst çeyrekler t testi), madde ayırt ediciliği ve madde güçlüğünden yararlanılmıştır.

Bir testteki toplam puan hesaplanarak, toplam puana göre örneklemin yüksekten aza doğru sıralanmasının ardından üst %27'lik ile alt %27'lik kısımlardaki puanların farkının alınmasıyla rastgele bir gruptaki örneklem sayısına bölünmesi sonucu elde edilen sayıya maddenin ayırt ediciliği denilmektedir. Yüksek çıkan madde ayırt ediciliği testin geçerliliğini arttırmaktadır. Maddelerin ayırt edicilik indeksi $\geq 0,40$ ise maddenin “çok iyi” düzeyde olduğunu; 0,30 ile 0,39 arasında çıkıyor ise maddenin “oldukça iyi” düzeyde olduğunu; 0,20 ile 0,29 arasında çıkıyor ise maddenin “kullanılabilir” düzeyde olduğunu; $\leq 0,19$ ise madde “çok zayıftır, eğer düzeltmelerle geliştirilemiyorsa testten çıkarılması” gerektiğini göstermektedir (Turgut, 1992; Tekin, 2000).

Bir maddeye verilen doğru yanıt sayısının, maddeye yanıt veren birey sayısına bölünmesiyle ortaya çıkan sonuç, maddenin güçlük derecesini vermektedir ve 0 ile 1 aralığında değer almaktadır. Değerler 0-35 arası “zor madde” olarak; 35-75 arası “orta zorlukta madde” olarak; 75 ile üzeri “kolay madde” şeklinde tanımlanmaktadır. Bir testte her üç şekilde de maddenin bulunması, ayırt edicilik incelenirken; maddelerin değişik zorluk düzeylerinde dengeli bir şekilde dağılım göstermesi ve aynı zamanda testin ortalama güçlüğüne 0,50 civarında olması beklenir (Yalçın, 2018).

KR-20, madde toplam korelasyonu ile alt-üst %27 ilişkisiz t testi maddelerin kişileri ölçülen davranış açısından hangi derece ayırt ettiğini göstermektedir (Büyüköztürk, 2011). KR-20 test puanları arasındaki iç tutarlılığı incelemek için kullanılmaktadır. KR-20 test maddeleri evet-hayır ya da doğru-yanlış şeklinde olduğu durumunda kullanılmaktadır. Ayrıca aynı seçenekli maddelerle gerçekleştirilen Cronbach Alpha ile aynı sonuçları vermektedir. KR-20 katsayısının 0,70 ve daha yüksek olması durumunda genel olarak yeterli görülmektedir (Büyüköztürk, 2011).

Büyüköztürk (2011)'e göre madde toplam korelasyonunun bireyleri daha iyi ayırt eden maddelerin değeri 0,30 ile üzerindeki olmakla birlikte değeri 0,20 ile 0,30 arasında yer alan maddeler de teste alınabilir. Madde analizi yaparken

kullanılabilen diğerk bir seçenek testin toplam puanları gz önünde tutularak oluşturulmuş alt ve st %27’lik gruplardaki maddelerin ortalama puanları arasındaki farkları ilişkisiz t-testini kullanarak sınamaktır. Eğer gruplar arasında istenilen yönde gözlenmiş farklar anlamlı çıkıyorsa ($p < 0,05$) bu durum testin iç tutarlılığının bir belirtisi şeklinde değerlendirilir.

Test puanlarının normallik sınamasında arpıklık katsayısı (skewness) ve basıklık (kurtosis) katsayıları kullanılmıştır. Sürekli bir değişkenden elde edilen puanların normal dağılım özelliğinde kullanılan arpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) katsayılarının ± 1 sınırları içinde kalması puanların normal dağılımdan önemli bir sapma göstermediği şeklinde yorumlanabilir (Büyüköztürk, 2011). Test puanlarının normal dağılım gösterdiği (Tablo 9) tespit edildiğinden test puanının ğretmen adaylarının cinsiyetine göre karşılaştırılması için bağımsız iki örneklem t testinden; buldukları sınıf düzeyine göre karşılaştırılması için ANOVA testinden yararlanılmıştır. ANOVA testinde anlamlı farklılık ile karşılaşıldığında farkın hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi için LSD post hoc testinden yararlanılmıştır. Sosyal Bilgiler ğretmen Adaylarının Kavram Bilgisi Testi konu alanları arasındaki ilişki analizinde Pearson korelasyonundan yararlanılmıştır. Analizlerde anlamlılık düzeyi (p) 0,05 olarak kabul edilmiştir.

4. BULGULAR VE YORUMLAR

4.1. Bulgular

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kavram Bilgisi Testi'nin geçerlik ve güvenirlik bulguları şu şekildedir;

Tablo 8'de Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kavram Bilgisi Testi maddelerine ait betimsel istatistikler yer almaktadır.

Tablo 8: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kavram Bilgisi Testi Maddeleri Betimsel İstatistikleri

Madde No	YC	DC	%	Madde No	YC	DC	%
M1	24	128	15,8	M26	146	6	95,8
M2	138	14	90,8	M27	149	3	98,3
M3	146	6	95,8	M28	62	90	40,8
M4	139	13	91,7	M29	117	35	76,7
M5	143	9	94,2	M30	144	8	95,0
M6	136	16	89,2	M31	84	68	55,0
M7	125	27	82,5	M32	73	79	48,3
M8	122	30	80,0	M33	139	13	91,7
M9	38	114	25,0	M34	149	3	98,3
M10	42	110	27,5	M35	53	99	35,0
M11	133	19	87,5	M36	91	61	60,0
M12	52	100	34,2	M37	143	9	94,2
M13	80	72	52,5	M38	143	9	94,2
M14	147	5	96,7	M39	124	28	81,7
M15	44	108	29,2	M40	132	20	86,7
M16	105	47	69,2	M41	48	104	31,7
M17	149	3	98,3	M42	146	6	95,8
M18	96	56	63,3	M43	25	127	16,7
M19	66	86	43,3	M44	110	42	72,5
M20	92	60	60,8	M45	110	42	72,5
M21	113	39	74,2	M46	146	6	95,8
M22	146	6	95,8	M47	138	14	90,8
M23	148	4	97,5	M48	100	52	65,8
M24	142	10	93,3	M49	103	49	67,5
M25	20	132	13,3	M50	142	10	93,3
	\bar{X}	SS					
Doğru cevap	35,55	4,19					
Test Puanı (%)	71,1						

YC: Yanlış Cevap Sayısı DC: Doğru Cevap Sayısı %: Doğru Cevap Yüzdesi

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kavram Bilgisi Testinde en fazla doğru cevaplanan maddeler sırasıyla m27 (%98,7), m17 (%97,7), m23 (%97,7), m14 (%96,7), m34 (%96,7) olarak tespit edilmiştir. Katılımcıların tümü tarafından doğru veya yanlış cevaplanan madde bulunmamaktadır. Testte elde edilen doğru yanıt ortalaması $35,35 \pm 3,94$ ve genel olarak testin başarı yüzdesi %70,50 şeklinde gerçekleşmiştir.

Tablo 9'de Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kavram Bilgisi Testi madde ayırt ediciliği ve madde güçlüğü sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 9: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kavram Bilgisi Testi Madde Güçlüğü Ve Ayırt Ediciliği Bulguları

No	Alt (%27) Doğru Sayısı (N= 41)	Üst (%27) Doğru Sayısı (N= 41)	d	Ayırt Edicilik Sonuç	p	Madde Güçlüğü Sonuç
M1	5	8	0,09	KULLANILAMAZ	0,20	ZOR
M2	26	32	0,19	KULLANILAMAZ	0,91	KOLAY
M3	29	30	0,03	KULLANILAMAZ	0,92	KOLAY
M4	29	32	0,09	KULLANILAMAZ	0,95	KOLAY
M5	28	32	0,13	KULLANILAMAZ	0,94	KOLAY
M6	25	32	0,22	KULLANILABİLİR	0,89	KOLAY
M7	25	30	0,16	KULLANILAMAZ	0,86	KOLAY
M8	18	31	0,41	ÇOK İYİ	0,77	KOLAY
M9	7	11	0,13	KULLANILAMAZ	0,28	ZOR
M10	14	5	-0,28	KULLANILAMAZ	0,30	ZOR
M11	23	32	0,28	KULLANILABİLİR	0,86	KOLAY
M12	12	14	0,06	KULLANILAMAZ	0,41	ORTA
M13	10	23	0,41	ÇOK İYİ	0,52	ORTA
M14	30	32	0,06	KULLANILAMAZ	0,97	KOLAY
M15	7	9	0,06	KULLANILAMAZ	0,25	ZOR
M16	15	28	0,41	ÇOK İYİ	0,67	ORTA
M17	31	32	0,03	KULLANILAMAZ	0,98	KOLAY
M18	10	26	0,50	ÇOK İYİ	0,56	ORTA
M19	4	22	0,56	ÇOK İYİ	0,41	ORTA
M20	14	24	0,31	OLDUKÇA İYİ	0,59	ORTA
M21	15	29	0,44	ÇOK İYİ	0,69	ORTA
M22	30	31	0,03	KULLANILAMAZ	0,95	KOLAY
M23	29	32	0,09	KULLANILAMAZ	0,95	KOLAY
M24	27	32	0,16	KULLANILAMAZ	0,92	KOLAY
M25	1	10	0,28	KULLANILABİLİR	0,17	ZOR
M26	29	31	0,06	KULLANILAMAZ	0,94	KOLAY
M27	30	32	0,06	KULLANILAMAZ	0,97	KOLAY
M28	18	12	-0,19	KULLANILAMAZ	0,47	ORTA
M29	18	30	0,38	OLDUKÇA İYİ	0,75	ORTA
M30	29	32	0,09	KULLANILAMAZ	0,95	KOLAY
M31	13	23	0,31	OLDUKÇA İYİ	0,56	ORTA
M32	5	23	0,56	ÇOK İYİ	0,44	ORTA
M33	28	31	0,09	KULLANILAMAZ	0,92	KOLAY
M34	31	31	0,00	KULLANILAMAZ	0,97	KOLAY
M35	6	17	0,34	OLDUKÇA İYİ	0,36	ORTA
M36	10	26	0,50	ÇOK İYİ	0,56	ORTA
M37	28	31	0,09	KULLANILAMAZ	0,92	KOLAY
M38	29	32	0,09	KULLANILAMAZ	0,95	KOLAY
M39	22	29	0,22	KULLANILABİLİR	0,80	KOLAY
M40	19	31	0,38	OLDUKÇA İYİ	0,78	KOLAY
M41	6	16	0,31	OLDUKÇA İYİ	0,34	ZOR
M42	28	32	0,13	KULLANILAMAZ	0,94	KOLAY
M43	3	4	0,03	KULLANILAMAZ	0,11	ZOR
M44	14	27	0,41	ÇOK İYİ	0,64	ORTA
M45	19	28	0,28	KULLANILABİLİR	0,73	ORTA
M46	28	32	0,13	KULLANILAMAZ	0,94	KOLAY
M47	28	32	0,13	KULLANILAMAZ	0,94	KOLAY
M48	16	28	0,38	OLDUKÇA İYİ	0,69	ORTA
M49	11	32	0,66	ÇOK İYİ	0,67	ORTA
M50	28	32	0,13	KULLANILAMAZ	0,94	KOLAY

d: Madde Ayırt Edicilik İndeksi p: Madde Güçlük İndeksi

Tablo 9’da çıkan sonuçlar doğrultusunda madde ayırt edicilik indeksinin 0,30’un üzerinde değer alan 17 maddenin (m8, m13, m16, m18, m19, m20, m21, m29, m31, m32, m35, m36, m40, m41, m44, m48, m49) testte bulunmasının elverişli olduğu; 0,20-0,30 arasındaki 5 maddenin (m6, m11, m25, m39, m45) kullanılabilir olduğu; 0,20’nin altında bulunan diğer 28 maddenin (m1, m2, m3, m4, m5, m7, m10, m12, m14, m15, m17, m22, m23, m26, m27, m28, m30, m33, m34, m37, m38, m42, m43, m46, m47, m50) ise testte yer almaması gerektiği ortaya çıkmıştır.

Madde güçlüğü testinde 7 maddenin (m1, m9, m10, m15, m25, m41, m43) “zor”; 17 maddenin (m12, m13, m16, m18, m19, m20, m21, m28, m29, m31, m32, m35, m36, m44, m45, m48, m49) “orta” ve 26 maddenin “kolay” güçlükte olmak üzere testteki maddelerin ağırlıklı olarak orta güçlükte oldukları görülmektedir. “Kullanılamaz” maddeler testten çıkarılarak kalan 22 madde ile gerçekleştirilen güvenilirlik analizi sonuçları Tablo 10’da yer verilmiştir.

Tablo 10: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kavram Bilgisi Testi Madde Analizi Bulguları

Konu Alanları ve Madde No	t (Alt ve üst %27)	Madde-Toplam Puan Korelasyonu	Madde Çıkarıldığında (α)
Tarih			
M6	-3,35**	0,25	0,71
M8	-2,89**	0,28	0,71
M11	-4,07**	0,25	0,71
Coğrafya			
M13	-2,04*	0,21	0,71
M16	-4,04**	0,32	0,70
M18	-3,60**	0,33	0,70
M19	-4,79**	0,38	0,70
M20	-3,64**	0,17	0,72
M21	-4,13**	0,38	0,70
M25	-3,04**	0,21	0,71
Vatandaşlık Bilgisi			
M29	-3,04**	0,32	0,70
M31	-2,26*	0,15	0,72
M32	-4,74**	0,38	0,70
M35	-2,57*	0,24	0,71
M36	-5,05**	0,38	0,70
M39	-2,65*	0,19	0,71
Diğer Alanlar			
M40	-4,27**	0,28	0,71
M41	-2,96**	0,18	0,72
M44	-4,58**	0,31	0,70
M45	-2,25*	0,15	0,72
M48	-2,96**	0,15	0,72
M49	-7,24**	0,38	0,70
KR-20 (α)		0,71	

*p<0,05 **p<0,01

KR-20 test puanları arasındaki iç tutarlılığı incelemek amacıyla kullanılır. KR-20 test maddeleri evet-hayır ya da doğru-yanlış şeklinde olduğu durumda kullanılmaktadır. Ayrıca aynı seçenekli maddelerle gerçekleştirilen Cronbach Alpha ile aynı sonuçları vermektedir. KR-20 katsayısının 0,70 ve daha yüksek olması durumunda genel olarak yeterli görülmektedir. Madde toplam korelasyonu 0,30 ve daha yüksek olan maddelerin bireyleri iyi derecede ayırt ettiği, 0,20 ve 0,30 aralığında kalan maddelerin teste alınabileceği söylenebilir (Büyüköztürk, 2011). Madde analizi sonuçlarına göre 22 maddeden oluşan testin KR-20 güvenilirlik katsayısı 0,71 düzeyinde tespit edilmiş olup test puanlarının güvenilirliği

için yeterli olduğu, bununla birlikte madde toplam korelasyonlarının 0,15 ve 0,38 arasında bulunduğu durumlarda, elde edilen değerlere göre 6 maddenin (m20, m31, m39, m41, m45, m48) madde toplam korelasyonlarının 0,20'den düşük olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 7'ye göre bütün maddelerin alt ve üst puanları arasındaki farkın istatistiksel açıdan anlamlı bulunduğu ($p<0,05$) ortaya konulmuştur. Madde analizi sonuçlarına göre iç tutarlığı yeterli düzeyde olmayan 6 madde testten çıkarılarak tekrarlanan madde analizi bulguları Tablo 11'da yer almaktadır.

Tablo 11: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kavram Bilgisi Testi Madde Analizi Bulguları

Konu Alanları ve Madde No	t (Alt ve üst %27)	Madde-Toplam Puan Korelasyonu	Madde Çıkarıldığında (α)
Tarih			
M6	-3,35**	0,26	0,71
M8	-2,89**	0,30	0,70
M11	-4,07**	0,22	0,71
Coğrafya			
M13	-2,04*	0,27	0,71
M16	-4,04**	0,32	0,70
M18	-3,60**	0,34	0,70
M19	-4,79**	0,40	0,69
M21	-4,13**	0,38	0,70
M25	-3,04**	0,26	0,71
Vatandaşlık Bilgisi			
M29	-3,04**	0,29	0,71
M32	-4,74**	0,33	0,70
M35	-2,57*	0,27	0,71
M36	-5,05**	0,34	0,70
Diğer Alanlar			
M40	-4,27**	0,29	0,71
M44	-4,58**	0,29	0,70
M49	-7,24**	0,41	0,69
KR-20 (α)		0,72	

****p<0,01**

Tablo 11'teki bulgulara göre testte kalan 16 madde için KR-20 güvenilirlik katsayısı 0,72 düzeyinde ve madde toplam korelasyonlarının 0,22-0,41 arasında olduğu ayrıca bütün maddeler istatistiksel açıdan değerlendirildiğinde alt ile üst puanları arasındaki farkların anlamlı bulunduğu ($p<0,01$) görülmüştür. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kavram Bilgisi Testi geçerlik ve güvenilirlik analizi bulgularına göre testte kalan 16 maddenin (m6, m8, m11, m13, m16, m18, m19,

m21, m25, m29, m32, m35, m36, m40, m44, m49) geçerlik ve güvenilirlik düzeylerinin yüksek olduğu, benzer davranışları ölçmeye yönelik maddeler oldukları ve sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgiler kavram bilgisini ölçme bakımından örnekleme ayırt edebildiği bulguları elde edilmiştir.

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kavram Bilgisi Testi'nden elde edilen betimsel bulguları şu şekildedir;

Tablo 12'de Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kavram Bilgisi Testi puanlarının betimsel istatistikleri yer almaktadır.

Tablo 12: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kavram Bilgisi Testi Puanlarına Ait Betimsel İstatistikler

Konu Alanları	Madde Sayısı	Alınabilecek		Elde Edilen		\bar{X}	SS	Başarı (%)	Çarpıklık	Basıklık
		Min.	Maks.	Min.	Maks.					
Tarih	3	0	3	0	3	2,57	0,65	85,7	-0,93	-0,60
Coğrafya	6	0	6	0	6	3,16	1,53	52,7	-0,14	-0,69
Vatandaşlık Bilgisi	4	0	4	0	4	2,20	1,16	55,0	-0,17	-0,74
Diğer Alanlar	3	0	3	0	3	2,27	0,86	75,7	-0,87	-0,22
TOPLAM	16	0	16	3	16	10,19	3,06	63,7	-0,39	-0,57

Tablo 12'a göre Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kavram Bilgisi Testi toplam puanının $10,19 \pm 3,06$ olduğu ortaya çıkmıştır. Testten alınabilecek en düşük (0) ve en yüksek (16) puanlar incelendiğinde çalışmaya katılan öğretmen adaylarının Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının kavram bilgisi %63,7 düzeyinde olduğu tespit edilmiştir. Bölümlerden alınan puanlar incelendiğinde en yüksek puanların sırasıyla Tarih (%85,7), diğer alanlar (%75,7), vatandaşlık bilgisi (%55,0) ve Coğrafya (%52,7)'dir

Tablo 13'da Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kavram Bilgisi Testi konu alanlarına ait puanlar arasındaki Pearson korelasyon analizi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 13: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kavram Bilgisi Testi Konu Alanlarına Ait Puanlar Arasındaki İlişki

Konu Alanları	2	3	4	5
Tarih	0,29**	0,30**	0,36**	0,57**
Coğrafya	1	0,39**	0,37**	0,82**
Vatandaşlık Bilgisi		1	0,33**	0,73**
Diğer Alanlar			1	0,67**
TOPLAM				1

*p<0,05 **p<0,01

Tarih konu alanıyla Coğrafya ($r=0,29$; $p<0,05$), vatandaşlık bilgisi ($r=0,30$; $p<0,05$) ve diğer alanlar ($r=0,36$; $p<0,05$) arasında anlamlı bir ilişki olup, bu ilişkinin pozitif yönlü olduğu tespit edilmiştir.

Coğrafya konu alanı ile vatandaşlık bilgisi ($r=0,39$; $p<0,05$) ve diğer alanlar ($r=0,37$; $p<0,05$) arasında pozitif yönlü ve anlamlı ilişki görülmüştür.

Vatandaşlık bilgisi konu alanı ile diğer alanlar ($r=0,33$; $p<0,05$) arasında anlamlı bir ilişki olup, bu ilişkinin pozitif yönlü olduğu görülmüştür..

Tablo 14’de Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kavram Bilgisi Testi konu alanlarına ait puanların öğretmen adaylarının cinsiyetine göre karşılaştırılmasına ait bağımsız iki örneklem t testi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 14: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kavram Bilgisi Testi Puanlarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılması

Konu Alanları	Cinsiyet	n	\bar{X}	SS	t	p
Tarih	Kadın	77	2,56	0,68	-0,11	0,912
	Erkek	43	2,58	0,63		
Coğrafya	Kadın	77	3,18	1,51	0,22	0,824
	Erkek	43	3,12	1,61		
Vatandaşlık Bilgisi	Kadın	77	2,22	1,10	0,26	0,794
	Erkek	43	2,16	1,27		
Diğer Alanlar	Kadın	77	2,35	0,84	1,44	0,152
	Erkek	43	2,12	0,88		
TOPLAM	Kadın	77	10,31	3,00	0,57	0,568
	Erkek	43	9,98	3,19		

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kavram Bilgisi Testi toplam ve konu alanlarına ait puanların cinsiyete göre anlamlı farklılık olmadığı ($p>0,05$) görülmüştür.

Tablo 15’de Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kavram Bilgisi Testi konu alanlarına ait puanların öğretmen adaylarının öğrenim gördüğü sınıf düzeyine göre karşılaştırılmasına ait ANOVA testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 15: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kavram Bilgisi Testi puanlarının sınıf düzeyine göre karşılaştırılması

Konu Alanları	Sınıf	n	\bar{X}	SS	F	p	Anlamlı Fark
Tarih	A-1. sınıf	31	2,61	0,56	2,35	0,076	
	B-2. sınıf	48	2,48	0,68			
	C-3. sınıf	22	2,86	0,35			
	D-4. sınıf	19	2,37	0,90			
Coğrafya	A-1. sınıf	31	3,29	1,72	5,07	0,002	C>A,B,D
	B-2. sınıf	48	2,69	1,39			
	C-3. sınıf	22	4,14	1,08			
	D-4. sınıf	19	3,00	1,60			
Vatandaşlık Bilgisi	A-1. sınıf	31	2,29	1,24	5,24	0,002	A>D
	B-2. sınıf	48	2,10	1,13			C>B,D
	C-3. sınıf	22	2,86	0,89			
	D-4. sınıf	19	1,53	0,96			
Diğer Alanlar	A-1. sınıf	31	2,42	0,76	6,92	0,000	A,B>D
	B-2. sınıf	48	2,17	0,78			C>B,D
	C-3. sınıf	22	2,77	0,53			
	D-4. sınıf	19	1,68	1,11			
TOPLAM	A-1. sınıf	31	10,61	3,05	9,17	0,000	A,B>D
	B-2. sınıf	48	9,44	2,65			C>B,D
	C-3. sınıf	22	12,64	1,73			
	D-4. sınıf	19	8,58	3,56			

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kavram Bilgisi Testin tarih konu alanına ait puanların öğretmen adaylarının öğrenim gördüğü sınıfa göre anlamlı farklılık göstermediği ($p>0,05$) görülmüştür.

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kavram Bilgisi Testi coğrafya (F=5,07; p<0,05), vatandaşlık bilgisi (F=5,24; p<0,05), diğer konu alanlarına (F=6,92; p<0,05) ait puanların ve test toplam puanının (F=9,17; p<0,05) öğretmen adaylarının öğrenim gördüğü sınıfa göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için gerçekleştirilen LSD post hoc testi sonuçlarına göre;

- 3. sınıfta bulunan öğretmen adaylarının coğrafya konu alanı bilgi düzeyi, 1, 2, ve 4. sınıflarda bulunan öğretmen adaylarına kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksektir.

- 1. sınıfta bulunan öğretmen adaylarının vatandaşlık bilgisi konu alanı bilgi düzeyi, 4. sınıfta bulunan öğretmen adaylarına kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksektir. 3. sınıfta bulunan öğretmen adaylarının vatandaşlık bilgisi konu alanı bilgi düzeyi, 2. ve 4. sınıflarda bulunan öğretmen adaylarına kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksektir.

- 1. ve 2. sınıflarda bulunan öğretmen adaylarının diğer konu alanları bilgi düzeyi, 4. sınıfta bulunan öğretmen adaylarına kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksektir. 3. sınıfta bulunan öğretmen adaylarının diğer konu alanları bilgi düzeyi, 2. ve 4. sınıflarda bulunan öğretmen adaylarına kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksektir.

- 1. sınıfta bulunan öğretmen adaylarının sosyal bilgiler kavram bilgi düzeyi, 4. sınıfta bulunan öğretmen adaylarına kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksektir. 3. sınıfta bulunan öğretmen adaylarının sosyal bilgiler kavram bilgi düzeyi, 2. ve 4. sınıflarda bulunan öğretmen adaylarına kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksektir.

4.2.Tartışmalar ve Yorumlar

Kavram öğretiminin, Gültekin (2016), Sosyal Bilgiler dersinde; Tütüncü (2008), Kimya dersinde yapılan çalışmalarda oldukça önemli olduğu ortaya koyulmuştur.

Sosyal Bilgilerde kavram öğretimi yapılırken çeşitli tekniklerin kullanılmasının kavram öğretimini kolaylaştırdığı ve öğrenci başarısını arttırdığı Memişoğlu (2016); Demirci (2019); Soylu ve Memişoğlu (2019): Hayat Bilgisi dersinde ise Aktepe, Cepheci, Irmak ve Palaz (2019) çalışmalarıyla ortaya koymuştur.

Karakök (2011);Akdağ (2012); Bulut (2014); Deveci, Çengelci Köse ve Gündoğan Bayır (2014); Kılıçoğlu ve Akhan (2014); Uygun ve Batur (2015); Ünal ve Er (2017) çalışmalarını sosyal bilgiler öğretmen adaylarına yönelik yürütmüşlerdir. Bu çalışmalar daha çok öğretmen adaylarının kavram yanlışları, kavramları anlama düzeyleri, kavramlara yönelik bilişsel yapıları ve kavram öğretimine ilişkin görüşleri üzerine yapılmıştır.

Şeker (2003) çalışmasını ortaokul öğrencilerinin Sosyal Bilgiler kavramlarını kazanılmışlık düzeyleri; Doğrukök (2004) ortaokul öğrencilerinin Sosyal Bilgiler kavramlarını kazandırma; Avcı (2015); Polat ve Çalış (2019) çalışmalarında ortaokul öğrencilerin Sosyal Bilgiler kavramlarını anlama ve kavram yanlışlarını ortaya koymuşlardır.

Karakuş (2020) çalışması sonucunda Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarıyla yapılan Sosyal Bilgiler kavramlarına yönelik tez çalışmalarını incelemiş ve en çok kavram yanlışlarıyla ilgili tezlerin yazıldığını tespit etmiştir.

Yapılan tüm araştırmalar incelendiğinde Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının Sosyal Bilgiler kavramlarını bilme düzeylerine yönelik daha önce bir çalışma yapılmadığı görülmüştür. Bu çalışma ile Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler kavramlarını bilme konusunda eksikliklerini fark etmeleri ve kavram öğretiminin Sosyal Bilgiler dersinin öğretilmesinde önemli bir yere sahip olduğu açısından ışık tutması açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının Sosyal Bilgiler kavramlarını bilme düzeyleriyle ilgili yapılan bu çalışmada elde edilen bulgular neticesinde sonuçlar değerlendirilerek diğer araştırmacılara, akademisyenlere ve Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarına yönelik önerilerde bulunulmuştur.

5.1. Sonuçlar

Kavramları bilmek konunun en iyi şekilde öğrenilmesinin en temel taşıdır. Bundan dolayı kavram öğretiminin doğru bir şekilde yapılması oldukça önemlidir. Gelecekte öğrencilere Sosyal Bilgiler kavramlarını öğretecek Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının Sosyal Bilgiler kavramlarını bilme düzeylerini ölçmek amacıyla yapılan bu araştırmada elde edilen bulgulara göre şu sonuçlara ulaşılmıştır;

1. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının bazı kavramları zor olması nedeniyle doğru cevaplandıramadıkları görülmüştür. Bu kavramlar;

- Tarih
- İpek Yolu
- Plato
- Hava durumu
- İthalat
- Yapay Zekâ

Bu kavramlar ile ayırt edilemeyen kavramlar ise şu şekildedir;

- Tarih ve Arkeoloji
- İpek Yolu ve Baharat Yolu
- Plato ve Ova
- Hava durumu ve İklim
- İthalat ve İhracat
- Yapay Zekâ ve Robotik Kodlama

2. Kavramların tümüne doğru veya yanlış cevap veren Sosyal Bilgiler öğretmen adayı bulunmamıştır. Ancak tüm sınıflarda ortalama değerdeki kavramları öğrencilerin genel olarak bildiği görülmüştür. Bu kavramlar;

- Ova
- Divan
- Mülteci
- Harita
- Kroki
- Nüfus
- Vergi
- Ulus
- İcat
- Antropoloji

Bu soruların ayırt ediciliğın iyi olduğu kategoride olması nedeniyle anlamlıdır. Ayrıca öğrencilerin Sosyal Bilgilerde Coğrafya ile ilişkili kavramları daha iyi ve doğru bildiğini de göstermektedir.

3. Herhangi bir kavramın tüm öğretmen adayları tarafından doğru ya da yanlış işaretlenmediği tespit edilmiştir.

4. Öğrencilere bazı kavramlar çok kolay gelmiştir. En fazla doğru cevap verilen kavramlar sırasıyla;

- Birey (%98,7)
- Ölçek (%97,7)
- Doğal Ortam (%97,7)
- Göç (%96,7)
- Devlet (%96,7)

Bu kavramlara ek olarak en fazla bilinen kavramlar arasında bu kavramlar da bulunmaktadır;

- Hiyeroglif
- Antlaşma
- Sömürgecilik
- Barış
- Kapitülasyon
- Göçebe
- Hürriyet
- Magma
- Anayasa
- Etkin Dinleme

- Tüketici
- Plan
- Irkçılık
- Hurafe

Bu kavramların ilkokul 4.sınıftan itibaren sürekli öğretilen ayrıca birçoğunun günlük hayatla ilişkilendirilen kavramlar olması nedeniyle fazla bilinmesi anlamlıdır.

6. Bazı kavramların Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının çoğunluğu tarafından bilinmediği görülmüştür. Bunlar;

- Küresel Isınma
- Kamuoyu
- Vatan
- Sosyal Devlet
- Sit Alanı

gibi kavramlar olup az öğretmen adayı tarafından bilinmektedir. Soru grubu olarak oldukça iyi grubunda yer alan bu kavramların doğru öğretilmesi önemlidir.

7. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının kavram bilgisinin %63,7 düzeyinde olduğu tespit edilmiştir. Bölümlerden alınan puanlar incelendiğinde en yüksek puanların sırasıyla Tarih (%85,7), diğer alanlar (%75,7), vatandaşlık bilgisi (%55,0) ve Coğrafya (%52,7) olduğu tespit edilmiştir.

8. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adayları Kavram Bilgisi Testinden elde edilen verilere göre toplam konu alanlarına ait puanların cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermediğini ($p>0,05$) ortaya çıkarmıştır.

9. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kavram Bilgisi Testi, Tarih konu alanına ait puanların öğretmen adaylarının öğrenim gördüğü sınıfa göre anlamlı farklılık göstermediğini ($p>0,05$) ortaya çıkarmıştır.

10. Sosyal Bilgiler 3.sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarının Coğrafya konu alanı bilgi düzeyi 1, 2 ve 4.sınıflarda öğrenim gören öğretmen adaylarına kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmüştür.

11. Sosyal Bilgiler 1. sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarının vatandaşlık bilgisi konu alanı bilgi düzeyi, 4. sınıfta bulunan öğretmen adaylarına göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca 3. sınıfta bulunan öğretmen adaylarının vatandaşlık bilgisi konu alanı bilgi düzeyi 2. ve 4. sınıflarda bulunan öğretmen adaylarına kıyasla daha anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmüştür.

1. ve 2. sınıflarda öğrenim gören Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının diğer konu alanları bilgi düzeyi, 4. sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarına

göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmüştür. Bunun yanında 3. sınıfta öğrenim görmekte olan öğretmen adaylarının diğer konu alanları bilgi düzeyi, 2. ve 4. sınıflarda bulunan öğretmen adaylarına kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu da tespit edilmiştir.

1.sınıfta öğrenim okuyan öğretmen adaylarının Sosyal Bilgiler kavramlarını bilme düzeyleri, 4.sınıfta okuyan öğretmen adaylarına göre anlamlı düzeyde daha yüksektir. Ayrıca 3.sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarının Sosyal Bilgiler kavramlarını bilme düzeyleri, 2.ve 4.sınıflarda öğrenim gören öğretmen adaylarına kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

5.2. Öneriler

Üniversitelerde Sosyal Bilgiler Öğretim Programların kavram öğretimine yönelik ders koyulabilir.

Öğretmen adaylarının kavram öğretimini kolaylaştırmak için akademisyenler kavram öğretme tekniklerinden daha sık yararlanabilir.

Öğretmen adaylarına teoride öğrendikleri kavramların pratikte uygulama imkânı daha sık verilebilir.

Öğretmen adaylarına Sosyal Bilgiler kavramlarını bilmenin önemini fark ettirecek çeşitli çalışmalar yapılabilir.

Sınıf düzeyleri arasında çıkan anlamlı farklılığın nedenleri araştırılarak, sınıf düzeyleri arasındaki kavram bilme düzeyleri arasındaki farkı kaldırmak için yeni çalışmalar yapılabilir.

Öğretmen adaylarının kavram yanılgılarını belirleyerek kavramın doğru öğrenilmesi için yeni öğretim materyalleri geliştirilebilir.

Sosyal Bilgilerde aynı anlama gelen kavramlar belirlenip bazılarının müfredattan kaldırılabilir.

Sosyal Bilgiler öğretmenleri kendi kavramları tam ve doğru bir şekilde öğrenmeleri için çalışmalar yapabilir.

Sosyal Bilgilerde buna benzer çalışma, bu çalışmada kullanılmayan diğer Sosyal Bilgiler kavramlarıyla da yapılabilir.

Kavram öğretimi için farklı materyaller geliştirilip kullanılabilir.

Farklı yayınlara ait MEB ders kitaplarında tanımları birbiriyle çelişen aynı kavramlar tespit edilip müfredattan çıkarılabilir.

KAYNAKÇA

- Akdağ, H. (2012). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının 2005 sosyal bilgiler programında yer alan bazı kavramları anlama düzeyi. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 7(1), 208-229.
- Akhan, N. E. ve Demirezen, S. (2015). Araştırma inceleme yoluyla öğrenme/öğretme stratejisi. C. Dönmez, ve K. Yazıcı (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi* içinde (s. 147-174). Ankara: Pegem Akademi.
- Akşid, İ. (2011). *İlköğretimde görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretiminde karşılaştıkları sorunlar (Denizli- Erzurum Örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Denizli. Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aktepe, V., Cepheci, E., Irmak, S., ve Palaz, Ş. (2017). Hayat bilgisi dersinde kavram öğretimi ve kavram öğretiminde kullanılabilecek teknikler üzerine kuramsal bir çalışma. *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi*, 3(1), 33-50.
- Akyüz, Y. (2005). Türklerde eğitim. C. Öztürk (Ed.), *Türk tarihi ve kültürü* içinde (s. 345-368). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Akyüz, Y. (2007). *Türk eğitim tarihi M.Ö.1000- M.S.2007*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Alipaşa, A. (2010). Kavram öğretimi. S. Çepni (Ed.), *Fen ve teknoloji öğretimi* içinde (s. 99-125). Ankara: Pegem Akademi.
- Alkış, S. (2009). Sosyal bilgilerde kavram öğretimi. M. Safran (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi* içinde (s. 67-90). Ankara: Pegem Akademi.
- Avcı, G. (2015). *Altıncı sınıflarda sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin coğrafi kavramları anlama düzeyleri ve kavram yanlışlarının belirlenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Aydın, G., ve Balım, A. G. (2007). Fen ve teknoloji öğretiminde kullanılan kavramsal değişim stratejilerine dayalı örnek etkinlikler. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi* (22), 54-66.
- Aydoğan, R. (2011). *Türkçe sözlük*. Ankara: Evrensel İletişim Yayınları.
- Aykaç, K. (1972). *Avrupa eğitim tarihi (Antik çağdan 19. yüzyılın sonlarına kadar)*. Ankara. A.Ü. DTCF Yayınları.

- Balım, A. G., Evrekli, E., ve İnel, D. (2009). Fen öğretmen adaylarına yönelik yapılandırmacı yaklaşım görüş ölçeği: Bir geçerlilik ve güvenirlik çalışması. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(1), 79-92.
- Barth, J. ve Demirtaş, A. (1997). *İlköğretim sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: YÖK/Dünya Bankası Yayınları
- Benekçi, Ş. (2005). *İlköğretim için türkçe sözlük*. İstanbul: Damla Yayınevi.
- Bilgili, A. S. (2010). Geçmişten günümüze sosyal bilimler ve sosyal bilgiler. A. S. Bilgili (Ed.), *Sosyal bilgilerin temelleri* içinde (s. 1-34). Ankara: Pegem Net.
- Binbaşıoğlu, C. (1982). *Eğitim düşüncesi tarihi*. Ankara: Binbaşıoğlu Yayınevi
- Bulut, N. (2014). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dünyanın yapısı konusunda kavram yanlışlarının belirlenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Buzan, T., & Buzan, B. (2015). *Zihin haritaları*. İstanbul: Alfa Yayıncılık.
- Büyükkaragöz, S. (1997). *Program geliştirme kaynak metinler*. Konya: Kuzucular Ofset.
- Büyüköztürk, Ş. (2011). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. 14. Baskı, Ankara: PEGEM Akademi.
- Candan, A. S., ve Koçer, Ö. (2013). An overview to high school students' perceptions about concepts of history lesson. *Journal of History Culture and Art Research*, 2(1), 353-373.
- Demirci, S. (2019). *Dijital ve çalışma yaprakları ile desteklenmiş kavram karikatürlerinin sosyal bilgiler dersi coğrafya konularının öğretiminde kavramsal anlamaya etkisinin karşılaştırılması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Trabzon Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Demirezen, A. (2007). *Yeni sosyal bilgiler öğretim programına göre hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarındaki anlatım teknikleri ve öğrencilerin akademik başarılarına etkileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara. Gazi Üniversitesi.
- Deveci, H., Çengelci Köse, T. ve Gürdoğan Bayır, Ö. (2014). Öğretmen adaylarının sosyal bilimler ve sosyal bilgiler kavramlarına ilişkin bilişsel yapıları: kelime ilişkilendirme testi uygulaması. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (16), 101-124.
- Doğrukök, B. (2004). *İlköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler dersinde yer alan kavramların kazandırılma düzeyi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Erden, M. (1996). *Sosyal bilgiler öğretimi*. İstanbul: Alkım Yayıncılık.
- Erdoğan, A., ve Cerrah Özgüveç, L. (2012). Kavram karikatürlerinin öğrencilerin kavram yanlışlarının giderilmesi üzerindeki etkisi: Sera etkisi ve Küresel ısınma örneği. *Turkish Journal of Education*, 1(2), 1-13.
- Fisher, K. M. (1985). A misconception in biology: Amino acids and translation. *Journal of Research in Science Teaching*, 22 (1): 562.
- Gelici, Ö. ve Bilgin, İ. (2011). İşbirlikli öğrenme tekniklerinin tanıtımı ve öğrenci görüşlerinin incelenmesi. *Adıyaman Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 1(1), 40-70.
- Gemici, Ö. (2008). Fen ve teknoloji eğitiminde kavram öğretimi. Ö. Taşkın (Ed.), *Fen ve teknoloji öğretiminde yeni yaklaşımlar içinde* (s. 125-147). Ankara: Pegem Akademi.
- Girgin, M. (2006). Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretiminde kavram ilke ve genellemeler. A. Tanrıoğen (Ed.), *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi içinde* (s. 23-54). İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- Gültekin, E. (2016). *Ortaokul 5. sınıf sosyal bilgiler dersi "adım adım Türkiye" ünitesinde bulunan kavramların kazandırılmasına ilişkin öğretmen görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi. Aydın. Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güneş, B. (2007). *Fizikte kavram yanlışları*. <http://www.bilalgunes.com>: <https://w3.gazi.edu.tr/~bgunes/files/kavramyanilgilari/kavramyanilgilari.html> adresinden alındı (12.26.2021).
- Güngördü, E. (2001). *İlköğretimde hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Joyce, B. ve Weil, M. (1996). *Models of teaching. needham heights, mass*: Allyn ve Bacon. Jacobson, M.J. (1991). *Knowledge acquisition, cognitive flexibility and he instructional applications of hypertext: A comparison of contrasting designs for computer-enhanced learning environments*. Yayınlanmamış doktora tezi. University of Illinois.
- Kabapınar, Y. (2019). *Kuramdan uygulamaya sosyal bilgiler öğretimi. Hayat bilgisi öğretiminden tarih öğretimine*. Ankara: Pegem Akademi.
- Kaltsounis, T. (1987). *Teaching social studies in the elementary school. The basich for ctizenship*. Englewood.
- Kaptan, F. (1999). *Fen bilgisi öğretimi*. İstanbul: MEB.

- Karakaya, İ. (2011). Bilimsel araştırma yöntemleri. A. Tanrıöğen (Ed.) içinde, *Bilimsel araştırma yöntemleri* (s. 57-83). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Karakök, H. (2011). *Fiziki coğrafya konularının öğretiminde arazi gezisinin öğretmen adaylarının başarı düzeylerine etkisi ve fiziki coğrafya kavramlarının öğreniminde karşılaşılan sorunlar*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Niğde. Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karakuş, S. (2020). Türkiye’de sosyal bilgiler eğitiminde kavramlar konusunda yapılan yüksek lisans ve doktora tezlerinin incelenmesi. *Academia Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 61-76.
- Karasar, N. (1994). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara.
- Kasap, H. (1996). *İşbirlikli öğrenme, fen başarısı, hatırd tutma, öğrenci yüklemeleri ve işbirlikli öğrenme gruplarındaki etkileşim*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Kaya, O. N. (2013). Fen eğitiminde kavram haritaları. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(13), 70-79.
- Kılıçoğlu, G. (2009). Sosyal bilgiler tanımı, dünyada ve ülkemizde gelişimi ve önemi. M. Safran (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi* içinde (s. 3-16). Ankara: Pegem Akademi.
- Kılıçoğlu, G. ve Akhan, N. E. (2014). Sosyal bilgilerin öğretmen adaylarının ekonomi kavramlarını anlamada düşünme. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(51), 209 - 225.
- Kısakürek, M. A. ve Paykoç, F. (1987). Sosyal bilgiler öğretimi. B. Özer (Ed.), *özel öğretim yöntemleri* içinde (3. Ünite). Ankara: T.C. Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Kocaarslan, M. (2012). Tanılayıcı dallanmış ağaç tekniği ve ilköğretim 5. sınıf fen ve teknoloji dersi maddenin değişimi ve tanınması adlı ünite de kullanılması. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(18), 269-279.
- Koçak, Y. (1999). *İlköğretim sosyal bilgiler dersinde "milli mücadele dönemi"nin öğretimi*. Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Koçmar, Y. (2017). *Ortaokul öğrencilerinin türkçe dersinde kavram oluşturma süreçleri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Kottler, E., ve Gallavan, N. (2013). *Sosyal bilgiler öğretiminde başarının sırları: Sosyal bilgiler öğretmenleri ve öğretmen adayları için*. (Çev: S. B. Demir,) Ankara: Eğilen Kitap.
- Kuzey, M., ve Değirmenci, Y. (2019). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının harita ve yön okuryazarlığına ilişkin kavramları anlama düzeyleri ve kavram yanlışları. *Milli Eğitim Dergisi*, 48(223), 207-230.
- MEB. (2005). *İlköğretim sosyal bilgiler 5. sınıf öğretmen kılavuz kitabı*. İstanbul: MEB Devlet Kitapları.
- MEB. (2018). *Sosyal bilgiler öğretim programı (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6, 7. Sınıflar İçin)*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Memişoğlu, H. ve Tarhan, E. (2016). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretimine ilişkin görüşleri. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 6-20.
- Merrill, MD, Tennyson, RD ve Posey, LO (1992). *Öğretim kavramları: Bir öğretim tasarımı kılavuzu*. Englewood Cliffs, NJ: Eğitim Teknolojisi Yayınları.
- Meşeci, B. Tekin, S. ve Karamustafaoğlu, S. (2013). Maddenin tanecikli yapısıyla ilgili kavram yanlışlarının tespiti. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(9), 20-40.
- Michaelis, J. U. ve Garcia, J. (1996). *Social studies for children a guide to basic instruction* (Eleventh edition). Boston: Allyn And Bacon.
- Moffatt, M. P. (1957). *Sosyal bilgiler öğretimi* (Çev : N, ORAN). İstanbul: Maarif Kitabevi.
- Martorella, P.H. (1998). *Social studies for elementary school children: Developing young citizens*. (Second edition). USA: Prentice Hall.
- Nakiboğlu, C., ve Meriç, G. (2000). Genek kimya laboratuvarında v- diyagramı kullanımı ve uygulamaları. *BAÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 2(1), 58-75.
- National Research Council, Committee on Undergraduate Science Education (1997). *Science Teaching Reconsidered: A Handbook*. Washington, DC: National Academies Press.
- NOVAK, Joseph D. and Gowin D.B. (1984). *Learning how to learn*, Cambridge University Press, New York.
- Özcan, G., Mirzeoğlu, A., Gökhan , M. ve Özdamar, H. (2016). Rol oynama tekniği ile farklı engel durumları oluşturularak işlenen beden eğitimi dersinin öğrencilerin empati düzeylerine etkisi. *The Journal of International Education*, 3(9), 22-37.

- Özmen, C. (2015). Dünyada ve ülkemizde sosyal bilgiler. C. Dönmez, ve K. Yazıcı (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi içinde* (s. 3-19). Ankara: Pegem Akademi.
- Öztürk, C. (2009). Sosyal bilgiler: Toplumsal yaşama disiplinlerarası bir bakış. C. Öztürk (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi: Demokratik vatandaşlık eğitimi içinde* (s. 1-31). Ankara: Pegem Akademi.
- Polat, S., ve Çalış, A. (2019). 6.sınıf sosyal bilgiler dersindeki bazı kavramların algılanışları ve kavram yanlışları. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23(Özel Sayı), 2057-2072.
- Sağlamer, E. (1983). *İlkokulda sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara.
- Savaş, B. (2007). Öğretim teknikleri. M. Arslan (Ed.), *Öğretim ilke ve yöntemleri içinde* (s. 177-224). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Savaş, B., ve Ünüvar, P. (1999). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretim: İlköğretim etkili öğretme ve öğrenme öğretmen el kitabı*. Burdur: T.C. Milli Eğitim Bakanlığı.
- Senemoğlu, N. (2011). *Gelişim öğrenme ve öğretim: Kuramdan uygulamaya*. Ankara: Pegem Akademi.
- Soylu, T., ve Memişoğlu, H. (2019). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretimine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(4), 464 - 484.
- Sönmez, V. (1994). *Sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Pegem.
- Sönmez, V. (1996). *Sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara : Pegem.
- Sönmez, V. (1997). *Sosyal bilgiler öğretimi: Öğretmen kılavuzu*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sönmez, V. ve Alacapınar, F. (2018). *Örneklendirilmiş bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Şahin, F. (2000). *Okul öncesinde fen bilgisi öğretimi ve aktivite örnekleri*. Ankara: YA-PA 1981.
- Şeker, M. (2003). *İlköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler dersi kavramlarının kazanılmışlık düzeyi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul. Marmara Üniversitesi.
- Şimşek, A. (2006). Kavram öğretimi. A. Şimşek (Ed.), *İçerik Türlerine Dayalı Öğretim içinde* (s. 27-70). içinde Ankara: Nobel Yayın .
- Tangülü, Z. (2015). Buluş yoluyla öğrenme stratejisi. C. Dönmez, ve K. Yazıcı (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi içinde* (s. 111-146). Ankara: Pegem Akademi.

- Taşpınar, M. (2013). *Kuramdan uygulamaya öğretim ilke ve yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Tekışık, H. H. (1976). *Sosyal bilgiler öğretimi rehberi*. Ankara: Tekışık Matbaası.
- Tekin, H. (2000). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme*. Ankara: Yargı Yayınları.
- TDK. (2019). *Türk Dil Kurumu Sözlükleri*. <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı (07.01.2022).
- Tok, T. N. (2008). Etkili öğretim için yöntem ve teknikler. A. Doğanay (Ed.), *Öğretim ilke ve yöntemleri içinde* (s. 161-230). Ankara: Pegem Akademi.
- Tokcan, H. (2015). *Sosyal bilgilede kavram öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Tokcan, H., ve Alkan, G. (2013). Sosyal bilgiler öğretiminde kavram karikatürlerinin öğrenci başarısına etkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(2), 1-19.
- Turgut, M.F. (1992). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme*. 9. Baskı. Ankara: Saydam Matbaacılık, Ankara.
- Tütüncü, G. (2008). *Kimya öğretmen adaylarının kavram öğretimi ve önemi hakkındaki düşünceleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Trabzon. Karadeniz Teknik Üniversitesi.
- Uygun, K. ve Batur, Z. (2015). Öğretmen adaylarının sosyal bilgiler öğretiminde kullanılan kavramlara ilişkin algıları. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dersi*, 2(4), 127-147.
- Ülgen, G. (2001). *Kavram geliştirme*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Ülgen, G. (2004). *Kavram geliştirme*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Ün Açıkgoz, K. (1992). *İşbirlikli öğrenme: Kuram, araştırma, uygulama*. Malatya: Uğrel Matbaası.
- Ünal, F. ve Er, H. (2017). Öğretmen adaylarının sosyal bilgiler dersinde öğretimi zor olan soyut kavramlara ilişkin bilişsel yapılarının incelenmesi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Araştırma Dergisi*, 1(1), 6-24.
- Yalçın, S. (2018). Madde istatistikleri. Web: https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/78745/mod_resource/content/0/14madde%20istatistikleri.pdf (07.01.2022)
- Yaşar, Ş. ve Gültekin, M. (2009). Anlamli öğrenme için öğretim stratejileri. C. Öztürk (Ed.), *Sosyal ilgiler öğretimi: Demokratik vatandaşlık eğitimi içinde* (s. 77-109). Ankara: Pegem Akademi.

- Yavuz, S. ve Çelik, G. (2013). Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin gazlar konusundaki kavram yanılgılarına tahmin et- gözle- açıkla tekniğinin etkisi. *Karaelmas Journal of Educational Sciences*, (1)1, 1-20.
- Yel, S. (2006). Kavram geliştirme ve öğretimi. C. Öztürk (Ed.), *Hayat Bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi yapılandırmacı bir yaklaşım* içinde (s. 147-178). Ankara: Pegem Akademi.
- Yel, S. (2009). Kavram geliştirme ve öğretimi. C. Öztürk (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi; demokratik vatandaşlık eğitimi* içinde (s. 111-143). Ankara: Pegem Akademi.
- Yıldızlar, M. (2009). *Öğretim ilke ve yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.

